

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1875. Andra Kammaren. N:o 34.

Fredagen den 16 April.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Fortsattes den i förmiddagens sammanträde började föredragningen af Stats-Utskottets utlåtande N:o 10, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens åttonde hufvudtitel.

I ordningen förekom

13:de punkten, uti hvilken Utskottet hemstält:

att Herr A. W. Westerdals i motion N:o 15 gjorda förslag om beviljande af anslag till ett femklassigt elementarläroverk i Åmål icke måtte af Riksdagen bifallas.

Om anslag för utvidgning af Åmåls elementarläroverk.

I anledning af hvad sålunda blifvit hemställt, yttrade

Herr Westerdal: Herr Talman! Mine Herrar! Ligger någon sanning i den ofta uttalade satsen, att det ändå är en tröst att hafva kamrater i olyckan, må detta till den kraft och verkan det hafva kan tillämpas med afseende på min föreliggande motion, som sannolikt kommer att gå under i kölvattnet efter den Kongl. proposition, som utgjorde föremål för den nästföregående punkten, och som vid votering med en ringa majoritet för Utskottets hemställan blifvit afslagen. Frågan är likväl ännu icke död, och jag skall försöka hålla den vid lif så länge.

För att nu komma till saken, torde närmast föreligga till skärskådande det motiv, som Stats-Utskottet andragit för afslag å min motion. Utskottet säger nemligen, att då det "icke kunnat biträda Kongl. Maj:ts förslag om utvidgning af elementarläroverk, har Utskottet ännu mindre kunnat till bifall förorda" min motion. Orden "ännu mindre" häntyda otvetydigt uppå, att förslagets vikt i Utskottets ögon förringats deraf, att det ej framkommit i form af en Kongl. proposition. Jag medger, att det må anses som ett

Andra Kammarens Prot. 1875. N:o 34.

Om anslag för
utvidgning af
Åmåls elemen-
tarläroverk.
(Forts.)

fel eller rättare förbiseende hos stadsfullmäktige i Åmål, att de icke genom en deputation i underdånighet anmält frågan och på så lätt slagit in rätta vägen för målets vinnande. Men då Åmåls läroverk har betydelse ej endast för staden, utan äfven för orten deromkring, har jag ansett, att berörda uraktlåtenhet från Åmåls stadsfullmäktiges sida ej bort få menligt inverka på den omkringliggande landsbygdens välförstådda intresse, och därför har jag funnit mig föranlåten framkomma med ifrågavarande motion. Då emellertid min motion icke upptager alla de omständigheter, som gifva stöd åt densamma, samt flere af Kammarens nuvarande ledamöter icke voro representanter vid förra riksdagen, då jag jemväl motionerade i ämnet, tillåter jag mig göra en kort rekapi-tulation af hvad då i frågan förekommit. Befogenheten af min motion visar sig af den utredning, som stadsfullmäktige i Åmål bifogat sin till Kongl. Maj:t ställda, mot slutet af år 1873 ingifna, underdåniga anhållan i ämnet, hvaraf inhemtas, att Åmåls skol-område i det närmaste utgöres af Nordals, Vedbo, Tössbo, Nordmarks, Näs och Gillbergs härad, och att, enligt statistiska central-byråns underdåniga berättelse, nämnda härad vid 1870 års slut omfattade en folkmängd af tillhoppa 105,835 personer, då folkmängden i hela Wermlands län samtidigt uppgick till 260,392 personer. Detta är, som jag tror, ett ganska talande skäl för min framställning. Anledningen, hvarföre icke elevantalet i skolan upp-gått till en höjd, som svarade mot folkmängden inom skolområdet, har naturligen varit den, att, då Åmål endast är 3-klassigt läroverk, har den del af landsbygdens befolkning, som sändt bort sina barn i skola, föredragit att genast låta dem ingå vid ett fullständigare läroverk för att undvika tätare ombyten. Att likväl skolbarnens numerär ej varit så låg, framgår af stadsfullmäktiges för åren 1868—1873 meddelade uppgifter, enligt hvilka elevantalet varierat mellan 55 och 74. Detta är lika stort elevantal som i medeltal blifvit åberopadt för de i föregående punkten nämnda 3 städernas läroverk, hvilka Kongl. Maj:t ansett böra uppflyttas från tre- till femklassiga.

Såsom ett ytterligare stöd för den önskade förändringen, anser jag mig böra åberopa följande yttrande af stiftets eforus, Biskop Rundgren, uti en till Kongl. Maj:t ställd underdånig skrif-velse, af hvilken en afskrift finnes vidfogad min vid förra riksdagen i ämnet afgifna motion. Eforus yttrar nemligen: "Med öfverlemnande af handlingarne och med vitsordande af deri meddelade uppgifter, får jag i anledning häraf underdånigst och på det kraftigaste förorda bemälda ansökan, så mycket hellre som Åmåls läroverk lemnat synnerligen goda prof på det alivar och den skicklighet, hvarmed undervisningen der bedrifves. När der-till kommer, dels att detta läroverk under en följd af år upptagit större antal lärjungar än något annat af stiftets lägre läroverk och under förliden vårtermin lärjungeantalet der utgjorde 62, då der-emot Kristinehamns femklassiga hade endast 41, Filipstads tre-klassiga 21 och Arvika treklassiga 44, dels att landskapet Dals-land inom sitt vidsträckta område icke har något annat läroverk

att tillgå än detta treklassiga, samt dessutom så väl Åmåls stad som orten städse visat ett synnerligt intresse för läroverket, vågar jag hoppas att Eders Kongl. Maj:t nådigst tackes hos Riksdagen befördra detta angelägna ärende.“

Om anslag för utvidgning af Åmåls elementarläroverk.
(Forts.)

För att fullständiga detta anförande, ber jag få nämna, att Åmåls stadsfullmäktige för 8 å 20 år sedan beslöto, att på egen bekostnad vid skolan anställa 2 extra lärare, under förhoppning att läroverket sedermera skulle blifva utvidgadt till femklassigt. Åren hafva emellertid förflutit, men förhoppningen har ej gått i uppfyllelse, *hvarföre* de 2:ne extra lärarebefattningarne blifvit indragna. Mig synes således, att enahanda skäl tala för bifall till min motion som de, hvilka Kongl. Maj:t ansett giltiga för en framställning till Riksdagen beträffande de i nästföregående punkt omförmälda 3:ne läroverks utvidgning till femklassiga.

Jag hade visserligen ämnat göra en vördsam framställning till Herr Ecklesiastikministern i afsigt att få veta, *hvarföre* något afseende ej blifvit fäst vid stadsfullmäktiges förut omförmälda underdåniga ansökan; men, sedan Herr Ecklesiastikministern på förmiddagen med värma talat för de treklassiga elementarläroverkens utvidgning till femklassiga, der sådant lämpligen bör ega rum, anser jag mig vara på det klara i denna fråga samt uppfattar hans yttrande i förevarande hänseende jemngodt med en Kongl. proposition. Vid sådant förhållande vågar jag uttala den förhoppning, att Kammaren välvilligt skänker mitt förslag lika många röster som vid den nyss försiggångna voteringen afgifvits för Utskottets hemställan, enär staden Åmål obestriddligen är lika berättigad som städerna Söderhamn, Wadstena och Sköfde att få sitt läroverk utvidgadt till femklassigt; och då nu min motion lär blifvit afslagen i Första Kammaren, som deremot bifallit den Kongl. propositionen angående ofvannämnda trenne städer, är ett bifall af denna Kammare det enda medlet att ännu hålla frågan vid lif, emedan den i sådant fall kommer att blifva föremål för gemensam votering, vid hvilken jag hoppas en gynsam utgång.

Jag anhåller derföre, att Herr Talmannen behagade framställa proposition på bifall till min motion med den förändring i form, som blifvit antagen för omröstningen vid nästföretgående punkt.

Grefve Sparre: Uti denna fråga må det tillåtas representanten för det lilla Åmål att för ett ögonblick taga Kammarens uppmärksamhet i anspråk. Här talades under förmiddagens lopp om den välvilja, som denna Kammare i allmänhet egnar undervisningen. Om så är och hvad motionären anført eger grund, betviflar jag icke, att Kammaren bifaller hans förslag. Motionären har uppdragit en jämförelse mellan å ena sidan de städer, hvilka på förmiddagen hugnades med femklassiga läroverk och å andra sidan Åmål. Han har visat, att under 5 års tid medeltalet lärjungar vid Söderhamns läroverk varit 48 och i Wadstena ännu mindre, men deremot 63 i Åmål. Vidare har han anført, att ett femklassigt läroverk är beläget på fem mils afstånd från Söderhamn och att från Wadstena till närmaste läroverk, nemligen det

Om anslag för
utvidgning af
Åmåls elemen-
tarläroverk.
(Forts.)

i Linköping, är endast 4½ mil, men att man får resa 8 mil från Åmål för att finna ett femklassigt elementarläroverk. Derjemte har motionären fäst uppmärksamhet uppå, att trakten kring den lilla staden är ganska folkrik — bebodd af öfver 100,000 personer — och eger åtskilliga ganska stora industriela verk och anläggningar samt följaktligen torde vara lika förtjent af att erhålla ett femklassigt realläroverk som mängen annan trakt, hvilken redan eger ett sådant. Slutligen har motionären erinrat derom, att staden själf under flera år bekostat aflöning till tvänne extra lärare för att derigenom vidmakthålla undervisningen, i den utsträckning staden anser af behovet påkallad, och att ett sådant nit från stadens sida förtjenar behjertande från det allmännas sida. Då härtill kommer, att, när den nya berglagsbanan berör staden, der kommer att uppföras en mekanisk verkstad samt till följd häraf folk-mängden säkerligen kommer att ökas och lärjungarnes antal i proportion derefter tillväxa, framstår i ännu högre grad behovet af, att tillfälle att derstädes inhemta den reala bildningens grunder, och — såsom jag på förmiddagen framhöll — kan undervisningen i de tre-klassiga läroverken för det *praktiska* behovet anses lika med ingen eller obetydligt bättre än folkskolebildningen. Jag anhåller vid sådant förhållande, att Kammaren behagade fästa uppmärksamheten vid motionärens yrkande så mycket hellre som han jemväl framhållit, att endast på detta sätt frågan kan komma under gemensam votering; ty jag förmodar, att Kammaren icke vill, att den ifrågavarande staden skall blifva mer lidande än andra eller eftersättas i jemnförelse med andra städer, hvilka i förevarande hänseende ej varit mera förtjenta af ett omhuldande från statens sida.

Jag hemställer derföre vördsamt om bifall till motionärens framställning på det sätt att, i likhet med Kongl. Maj:ts proposition i afseende å de tre nyssnämnda städerna, 5,600 kronor anslås till uppflyttande af Åmåls elementarläroverk till femklassigt, under vilkor att staden upplåter erforderlig byggnad för skolans utvidgning till femklassigt läroverk.

Herr Hörnfeldt: Med anledning af Kammarens beslut i näst föregående punkt skall jag inskränka mig till att hos Herr Talmannen vördsamt hemställa om proposition på bifall till Utskottets förslag uti den nu föredragna punkten.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen upptog de meningar, som förekommit, och gaf, enligt dem, propositioner så väl på bifall till Utskottets hemställan som jemväl på afslag å densamma och bifall i stället till det förslag, Grefve Sparre i sitt nu afgifna yttrande framställt. Den förra af dessa propositioner ansåg Herr Talmannen hafva blifvit med öfvervägande ja besvarad; men alldenstund votering äskades, blef af sådan anledning en omröstningsproposition af följande lydelse nu uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 13 punkten af utlåtandet N:o 10, röstar

Om anslag för utvidgning af Ämås elementarläroverk.
(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, beslutit att, för utvidgning af 3-klassiga elementarläroverket i Ämål till 5-klassigt, för år 1876 anvisa å extra stat 5,600 kronor, med vilkor att staden Ämål anskaffar de för en sådan utvidgning af läroverket erforderliga byggnader.

Omröstningen försiggick; och befans vid röstsedlarnes sammanräknande, att 85 ledamöter röstat ja mot 58 som röstat nej; i följd hvaraf Utskottets hemställan bifallits.

14:de punkten.

Blef likaledes bifallen.

15:de punkten.

Utskottet hade i denna punkt hemställt:

att Herr A. Törnfeldts motion N:o 4 — hvari föreslagits, att åt elementarläroverkens öfningslärare i musik och teckning skulle beviljas lika löneförmåner, som gymnastiklärare åtnjuta — måtte af Riksdagen lemnas utan afseende.

Ang. förköjd aflöning för lärarne i musik och teckning.

I denna fråga anfördes nu af motionären,

Herr Törnfeldt: De sköna konsterna åtnjöt fördom ett större anseende, än nu. Under katolska tiden var kyrkans sånglärare biskopens närmaste man i lönevilkor och anseende och blef stundom troligen hans efterträdare. Efter reformationens införande åtnjöt läraren i musik och sång ungefär samma lönevilkor, som lektorerna. Men nu uppgår denne lärares maximilön icke till den minimilön, som består kollegerna vid våra elementarläroverk. Och icke nog dermed; öfningsläraren skall i afseende å lönen stå jemväl under gymnastikläraren. Detta är obilligt. Hvarifrån kan nu denna tid efter annan inträffande degradering hafva kommit, om icke derifrån, att, i samma mån som materialismen vinner insteg i ett land, fördunklas sånggudinnorna. Det materiela förvärfsoch njutningsbegär, som allmänligen anses karakterisera den närvarande tiden, förorsakar, att man icke inser och känner de sköna konsternas himmelska förmåga att rena, förmildra och för-

Ang. förhöjd
aflöning för
lärarne i musik
och teckning.
(Forts.)

ädla de jordiska känslorna, böjelserna och begären. Men, om man förbiser denna de sköna konsternas moraliska uppgift, om man förbiser det gudomliga, som ligger uti deras artistiska fulländning, så borde man dock åtminstone icke förbise den praktiska nytta i det dagliga lifvet, hvilken till exempel teckningskonsten medför för alla menniskor. Äfven jordbrukaren behöfver ju någon insigt i denna konst för att kunna förstå en ritning eller för att sjelf kunna uppgöra en sådan för sina åbyggnader eller för sin redskap; hvarje handtverkare behöfver känna den för att kunna dels förstå, dels sjelf uppgöra tjenliga mönster för sin tillverkning, förutan hvilka hvarken slöjd eller handtverkerier i allmänhet eller uppfinningar kunna gå framåt.

Stats-Utskottet har grundat sin afstyrkande hemställan derpå, att de i fråga varande lärarne skulle hafva ett mindre antal undervisningstimmar, än gymnastiklärarne. Men detta är dock icke förhållandet vid alla elementarläroverk, efter hvad jag hört sägas, — något hvarom de ärade lektorerna som sitta midt emot mig här på andra sidan kanske torde vara så goda att lemna närmare upplysning. Dock äfven om detta vore fallet, om de i fråga varande öfningslärarne hade färre undervisningstimmar än gymnastiklärarne, månne det derföre är riktigt, att bestämma lönen efter timmarne? En enda timmes undervisning i ett ämne kan ju vara mera värd än en hel dags undervisning i ett annat; detta beror ju på ämnets naturliga vigt och beskaffenhet, och hittills åtminstone har man alltid ansett, att ett ämne, som rörde själens förädling och utveckling, vore för mer än det, som rörde endast det rent kroppsliga hos menniskan. Härtill kommer äfven en annan omständighet, den nemligen, att desse öfningslärare i allmänhet måste använda många år och stora kostnader för förvärfvandet af nödig skicklighet i sitt yrke, under det gymnastiklärare deremot kunna fullborda sin lärokurs på några få månader. Äfven denna omständighet tror jag vara väl värd att tagas i betraktande vid bestämmandet af löneförmånerna. Inhemtandet af erforderlig skicklighet för gymnastikläraren är således ett måttligt och kroppsligt göra; öfningsläraren deremot kan icke komma någonstädes, utan medfödt själsanlag, och detta är så sparsamt utdeladt här i verlden, att det knappast kommit på hvar hundrade människas lott och bör väl derföre så mycket som möjligt uppmuntras och framlockas. Med ett ord, alla kriterier utvisa, att, om det skulle göras någon skilnad i lönevilkoren för en öfningslärare och en gymnastiklärare, så borde det vara den förre, som skulle hafva en större lön än den senare, icke, såsom nu, tvärtom. Derhän har jag dock icke gått i motionen; hvad jag yrkat har endast varit *likställighet* mellan öfningslärarne och gymnastiklärarne. Båda dessa slags lärare äro nemligen i min tanke likasom tvillingar; båda verka hvar i sitt fack för åstadkommandet af en sund själ i en stark kropp och bära derföre åtnjuta jemlika löneförmåner. Såsom Herrarne minnas, påpekade jag redan i fjor missförhållandet i aflöningen för dessa tvänne slags lärare, och Stats-Utskottets ärade ordförande ville icke låta mig stå ensam i min åsigt, utan

instämde i densamma med den påföljd, att Herr Eklesiastikministern lofvade att föreslå en förändring i detta missförhållande — ett löfte, som dock ej blifvit infriadt. Emellertid har jag tagit fasta på de högt ärade Herrarnes yttrande i fjor och väntar derföre, att de icke skola låta mig stå ensam om mitt yrkande; ty annars kunde jag lätt falla på den ledsamma tron, att ministerord icke äro kungsord.

Ang. förhöjd
aflöning för
lärarne i musik
och teckning.
(Forts.)

Jag yrkar afslag å Utskottets hemställan och bifall till min motion.

Herr Nyblæus: Jag unnar musiklärarne och ritlärarne vid våra elementarläroverk alla löneförmåner, de möjligen kunna få och vill endast anmärka, att likställigheten emellan dem och gymnastiklärarne icke är så alldeles riktig, som den förre ärade talaren tycktes vilja antaga. För att blifva gymnastiklärare erfordras nemligen att efter aflagd maturitets-examen hafva vunnit inträde vid Gymnastiska centralinstitutet och derstädes sedermera genomgått en två-årig, ganska arbetsam kurs. Genom gymnastiken bearbetas visserligen den kroppsliga delen af människan, men det är väl ändå i allt fall *människan*, som bearbetas. Gymnastiklärarens kall är således i fråga om uppfostran ganska viktigt. Han skall undervisa alla elementarläroverkets lärjungar; hans undervisningstimmar äro flera än öfningslärarnes. Likställigheten dem emellan torde således, som sagdt, ej vara så alldeles riktig. För öfrigt, kunna öfningslärarne få lika stora löner som gymnastiklärarne, så har jag för min del icke något att deremot erinra.

Herr A. Rundbäck: Under förväntan, att öfrige här interPELLERADE Herrar skola uppträda, har jag, då motionären begärt upplysning af här tillstädesvarande lektorer angående förhållandet emellan undervisningstiden för lärarne i musik och teckning samt gymnastiklärarne, ansett mig böra nämna, att vid de flesta elementarläroverk de begge först nämnde öfningslärarnes undervisningstid är mindre än gymnastiklärarnes. Vid somliga läroverk lär dock förhållandet vara motsatt, beroende derpå att gymnastiklokalen är större och sålunda medgifvande gymnastikläraren att öfva större skaror samtidigt, hvarigenom tidsbesparing för honom uppstår. Med afseende på tjänstgöringen tror jag således, att motionen kan hafva skäl för sig. Ser man vidare på den föregående lärokurs, som för erhållande af tecknings- och musiklärare-befattningarne är föreskrifven, så tror jag, för min del, att äfven med afseende härå bemälda öfningslärarens anspråk på likställighet i lönevilkor med gymnastiklärarne är fullkomligt befogadt. Af dessa skäl unnar jag för min del framgång åt motionen och yrkar bifall till densamma.

Herr *Lyth* instämde med Herr Rundbäck.

Herr A. Staaff: Jag gör icke något yrkande, utan vill endast begagna tillfället att till protokollet anföra, att jag, för

Ang. förhöjd
öfning för
lärarne i musik
och teckning.
(Forts.)

min del, anser det vara rätt och billigt, att de i fråga varande öfningslärarne i musik och sång samt teckning erhålla något ökade lönevilkor.

Häruti förenade sig Herrar *Wedberg, Jöns Rundbäck, Elfstedt* och *Ekman*.

Chefen för Kongl. Ecklesiastik-departementet, Herr Statsrådet *Wennerberg*: Jag blef något öfverraskad af motionärens påstående, att jag vid sistlidne riksdag skulle hafva gifvit något sådant löfte, hvarom han talade. Jag vågade emellertid icke genast begära ordet för att vederlägga detta påstående; ty man kan ibland lätt glömma bort en mindre sak under det man är ansträngd af arbetet med större. Nu har jag emellertid lyckats få fram det protokoll, hvaruti, enligt motionärens förmenande, ofvan nämnda löfte af mig skulle finnas uttaladt; men der finnes, såsom jag äfven förmodade, ingenting af mig i denna sak yttradt, än mindre lofvadt.

Grefve *Posse*: Jag deremot erkänner, att jag förra riksdagen yttrade, att jag mycket gerna skulle se, att desse öfningslärare komme i åtnjutande af någon löneförhöjning, men att jag i det outredda skick, hvaruti frågan då befann sig, ansåg, att Utskottet icke bort göra framställning i sådan syftning. Frågan är lika outredd ännu, och jag har sålunda handlat fullkomligt konsekvent, då jag äfven denna gång understödt Utskottets uppfattning. Jag sympatiserar med Herr *Törnfeldt* deruti, att de i fråga varande lönerna böra förhöjas; men jag fordrar, att dessförinnan en utredning bör ske om beloppet af den löneförhöjning, som må anses billig och rättvis. Och *det* hoppas jag motionären tillåter mig säga, att motionen *icke* innehåller någon sådan utredning.

Herr *Törnfeldt*: Med anledning af Herr Statsrådet och Chefens för Ecklesiastik-departementet yttrande, ber jag att ännu en gång få erinra, att jag mycket väl minnes, det Herr Statsrådet nästlidna riksdag i afseende på såväl extra lärare som öfningslärare yttrade, att han skulle taga deras sak i öfvervägande och till denna Riksdag göra en framställning i ämnet, fastän denna del af hans yttrande icke influtit i protokollet.

I afseende på den utredning af frågan, hvarom Herr Grefve *Posse* talade, vill jag förklara, att frågan, efter min uppfattning, icke kan bättre utredas än som redan skett. Icke kan man väl begära, att man här på platsen skall psykologiskt utreda, huru känslor och idéer associera sig med hvarandra! Sådant kan väl icke blifva fråga om; och jag har såväl i fjol som i år utredt, att öfningslärarne måste underkasta sig både långa och dyra förstudier i jämförelse med gymnastiklärarne. De böra därför också få lika stora löner som sistnämnde lärare. Äfven har jag visat, att bland sjelfva ämnena, hvori de skola lemna undervisning, de

hvilka äro afsedda att bilda och förädla själen böra aktas högre än gymnastiken, som endast rör kroppen.

Med anledning af Herr Nyblæus' yttrande ber jag vidare få nämna, att jag icke vill nedsätta gymnastikens värde. Långt derifrån; men det tycker jag, att själ och kropp böra få vara lika berättigade. Och dessutom hafva gymnastiklärarne i våra dagar flera tillfällen till biförtjenster än öfningslärarne, t. ex. genom sjukgymnastiken, hvaraf man i närvarande tid känner ett så stort behof; och äfven denna omständighet talar för beviljande af lika löneförmåner åt desse lärare.

Jag vidblifver sålunda mitt förut afgifna yrkande.

Härmed var öfverläggningen slutad. Efter upptagande af de särskilda meningar, som under densamma blifvit framställda: gaf Herr Talmannen, i öfverensstämmelse med dem, propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på yrkandet att med afslag å berörda hemställan, motionärens förslag måtte bifallas; och förklarade Herr Talmannen, efter förnyadt framställande af dessa propositioner, sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra meningen. Votering blef likväl begärd, och företogs alltså omröstning, enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd så lydande voteringsproposition:

“Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 15:de punkten af utlåtandet N:o 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit det förslag, som blifvit framställt i Herr Törnfeldts motion N:o 4.“

Röstsedlarne sammanräknades och visade 97 Ja mot 59 Nej; varande således Utskottets hemställan af Kammaren bifallen.

16:de punkten.

Herr A. J. Lyth hade i sin motion N:o 75 föreslagit, att Riksdagen måtte ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett förslagsanslag af 12,000 kronor att, efter Kongl. Maj:ts pröfning och under de närmare bestämmelser Kongl. Maj:t kunde finna för godt att fastställa, användas till bekostande af friplatser åt obemedlade lärjungar vid de enskilda, af minst 5 klasser bestående elementarläroverk, som ville sådana emottaga, med rättighet för Kongl. Maj:t att bestämma ett visst, t. ex. efter lärjungeantalet proportioneradt maximum af sådana frilevsplatser, samt med rättighet för läroverket sjelft att inom detta maximum årligen bestämma antalet; börande läroverket för hvarje sådan elev utfå en ersätt-

Ang. förhöjd
aflöning för
lärarne i musik
och teckning.
(Forts.)

Ang. statsbi-
drag till en-
skilda elemen-
tarläroverk.

Ang. stats-
bidrag till en-
skilda elemen-
tarläroverk.

ning, som med högst en tredjedel understege medelkostnaden för hvarje lärjunge vid statens läroverk.

(Forts.)

I anledning häraf var af Utskottet i förevarande punkt den hemställdan gjord,

att berörda motion måtte af Riksdagen lemnas utan afseende.

Mot Utskottets ifrågavarande hemställdan hade reservationer afgifvits af Herrar *Hörnfeldt* och *Jöns Rundbäck*, hvilka ansett att motionärens förslag borde bifallas; och uppstod nu i ämnet öfverläggning, hvarunder anfördes af motionären,

Herr Lyth: Vid den motion, jag tagit mig friheten att framställa och som nu kommer att af Andra Kammaren afgöras, har Stats-Utskottet icke fäst den vikt och det afseende, jag anser densamma förtjena. Jag klandrar icke detta Utskottets förfarande. Jag vet, att Utskottet har mycket att tänka på, och denna motion kan vid första påseende synas mindre viktig. Men jag tror dock, att motionen är af ganska mycken betydelse och skall vinna allt mer och mer erkännande, ty jag håller före, att den väg, som jag här föreslagit, är den som vi måste beträda för framtiden, om vi vilja vinna en nöjaktig lösning af den s. k. elementarskolefrågan. Med denna öfvertygelse får jag förklara, att jag icke ämnar hålla något liktal öfver min motion, utan jag tänker så godt jag kan försvara densamma, och jag gör detta så mycket hellre, som jag med glädje ser att två af Stats-Utskottets ledamöter instämt i min motion och jag af detta förhållande hemtar stöd för min förhoppning, att motionen nu skall här vinna understöd och slutligen en gång äfven erkännande.

Jag öfvergår nu till att göra några anmärkingar i afseende å det sätt, hvarpå Utskottet behandlat min motion. Utskottet har visat oss tillbaka till det betänkande, som vid sistlidne riksdag afgafs med anledning af en då väckt motion af ungefär samma innehåll som min. Jag vågar dock här anmärka, att, då Utskottet säger i sitt betänkande för i år, att den vid förra riksdagen väckta motion innehållit förslag om statsbidrag åt enskilda elementarläroverk "på enahanda grunder och under hufvudsakligen samma vilkor, som nu blifvit i fråga ställda", är detta icke fullkomligt rätt, ty jag har i min motion framhaft andra grunder än dem, på hvilka motionären förra året grundat sin framställning, och dessa andra grunder, hvilka afse den pedagogiska fördel, de allmänna skolorna genom understöd åt enskilda läroverk skulle erhålla, har Utskottet i fjor icke tagit i betraktande.

Emellertid vill jag nu ingå på en granskning af Utskottets betänkande förlidet år. Utskottet har då först instämt med motionären i fjor uti hans klagan deröfver, att budgeten för elementarläroverken på senare tiden tillväxt i en förvånande grad. Detta är således ett erkännande från Utskottets sida, att det vore godt

att finna något medel, hvarigenom anslagen till elementarläroverken i vårt land åtminstone icke vidare måtte höjas i den proportion som på senare tider egt rum. Men Utskottet säger sedermera, att det "förestält sig, att den af motionären föreslagna anordning skulle endast i de större städerna, der redan nu enskilda läroverk för gossar finnas inrättade, komma till tillämpning." Ja, jag tror detsamma som Utskottet. Det är fullkomligt riktigt, att saken så förhåller sig, och, enligt min förmening, kunna dessa enskilda läroverk icke uppstå annorstädes än der behovet sådant påkallar, och detta är i de större städerna. Vi ega i Sverige 7 sådana läroverk, deraf 3 i Stockholm, 2 i Göteborg, 1 i Upsala och 1 i Lund, Uti dessa enskilda läroverk undervisas 800 elever eller vid pass $\frac{1}{15}$ af de lärjungar, som åtnjuta undervisning i statens alla läroverk. Detta är icke något obetydligt antal. Skulle dessa lärjungar undervisas i statens läroverk, blefve kostnaden för staten omkring ett par hundra tusen eller åtminstone öfver 150,000 kronor, utom hvad kommunerna finge utgifva för husrum, ved, materialier och mera sådant, och jag tror, att detta förhållande verkligen är något att tänka på. Om staten nu åtagit sig att öppna tillfälle till undervisning för alla kunskapssökande gossar och ynglingar, bör ock staten så laga, att ett tillräckligt antal läroverk finnes. Vill staten icke detta och kan staten icke göra det, då är det, enligt min uppfattning, statens skyldighet att uppmuntra dessa enskilda läroverk, på det att de, som sådant önska, må kunna derstädes erhålla undervisning. Dessutom anser jag det vara statens pligt att tillse, att barn af fattiga föräldrar, hvilka icke ega råd att påkosta sina barn undervisning, erhålla fri sådan vare sig i statens läroverk eller i sådana enskilda läroverk, som staten, enligt hvad jag nämnt, finner sig böra uppmuntra. Jag erkänner således, att Utskottet har rätt, då det säger, att endast i de större städerna kunna sådana enskilda läroverk uppstå, men detta är icke något, som bevisar, att motionen därför är felaktig.

Ang. statsbidrag till enskilda elementarläroverk.
(Forts.)

Vidare säger Utskottet något längre ned å sid. 27 af sitt berörda betänkande för sistlidet år, att, efter Utskottets antagande, ett sådant statsbidrag skulle möjligen verka någon tillökning i elevantalet vid de enskilda läroverken, "men att deraf icke kunde med visshet följa, att kostnaderna för statens elementarläroverk skulle i samma mån minskas." Ja, det må vara. Ja tror dock, att så blir fallet. Kostnaderna skulle visserligen icke minskas för de nuvarande läroverken, som staten upprättat, men staten skulle vinna det ändamålet att icke vidare behöfva upprätta nya läroverk i de stora städerna. Jag ber dessutom få erinra, att i statens elementarläroverk finnes mångenstädes ett alltför stort antal lärjungar i nuvarande stund, så att de icke kunna erhålla den undervisning, som de behöfva. Deraf kommer sig behovet af parallelklasser, af extra lärare, dessa elementarläroverkens lös-hästar — hvilka undervisa än i det ena ämnet, än i det andra, det ena året här och det andra der, arrangeringar, hvilka i allmänhet icke kunna anses för undervisningen gagneliga.

Ang. stats-
bidrag till en-
skilda elemen-
tarläroverk.
(Forts.)

Vidare säger Utskottet: "vid sistnämnda" läroverk — eller statens — då de äro med erforderligt antal lärare organiserade, betingar en tillökning i lärjungeantalet ingalunda en motsvarande tillökning i lärarnes antal eller i de hufvudsakligen deraf beroende kostnaderna." Härpå har jag nyss svarat, och jag vill endast tillägga, att jag anser det icke vara nyttigt för en skola att hafva ett alltför stort antal lärjungar, så att extra lärare eller parallelklasser behöfvas. Jag skulle kunna nämna verk i Stockholm, der antalet extra lärare uppgår till lika många som de ordinarie.

Slutligen yttrar Utskottet följande: "vid sådant förhållande och då det dessutom ej torde kunna med full säkerhet antagas, att enskilda läroverk skulle med sin fördel finna förenligt att emottaga statsunderstöd på de af motionären föreslagna vilkor, har Utskottet icke ansett sig böra biträda förevarande motion". Till svar å hvad Utskottet här anført får jag för Kammaren uppläsa ett meddelande, som jag erhållit af några föreståndare för enskilda läroverk i Stockholm, och hvilket tillräckligt utvisar, att Utskottet icke har rätt i dess föreställning. Meddelandet lyder sålunda:

"Undertecknade få härmedelst tillkännagifva, att de skulle med nöje se, att den af Herr Lyth i Andra Kammaren väckta motionen om understöd till frielevplatser vid privata elementarläroverk vunne Riksdagens och Kongl. Maj:ts bifall, då äfven ett ringa bidrag just för det afsedda ändamålet skulle vara till fördel för de läroverk, hvilka de såsom rektorer förestå.

Stockholm den 15 April 1875.

Carl Joh. Bohman,
Rektor vid Stockholms
Lyceum.

C. G. Bergman,
Rektor vid Beskowska
skolan i Stockholm.

Carl Melén,
Rektor vid Stockholms Ateneum.

Häri instämman enligt visadt bref *Kerfstedt*, Rektor vid Upsala privata elementarläroverk och, enligt annan persons försäkran, *Gustrin*, Rektor vid Lunds privata elementarläroverk.

Jag tror mig således hafva visat, att Stats-Utskottets argumentation icke är riktigt hållbar. Jag ber att få tillägga ännu en sak. Jag har nemligen i min motion anført en annan grund för tillstyrkande af densamma, i det jag påstått, att i pedagogiskt hänseende det skulle medföra stor nytta såväl för statens som de enskilda läroverken, att täflan mellan dessa läroverk uppstode, ty då de allmänna läroverken möjligen hafva någon dragning till någon reglementerande enformighet och deraf kunna taga skada, skulle de enskilda läroverken åter lida skada af en alltför lössläppt frihet i lärometoden. Jag tror derföre att en vaxelverkan mellan dessa läroverk skulle vara mycket nyttigt.

Slutligen ber jag att få erinra om en vigtig omständighet,

hvilken jag äfven i min motion framhållit att genom den täflan i arbete, som sålunda komme att uppstå mellan de allmänna och de enskilda läroverken skall slutligen vinnas en sådan erfarenhet med afseende på olika lärometoder och olika följder af de olika språkens studium i skolan, att man deraf kan hoppas en lycklig lösning af elementarundervisningsfrågan, en lösning som ännu icke vunnits.

Ang. stats-
bidrag till en-
skilda elemen-
tarläroverk.
(Forts.)

Man skulle nu mot min motion kunna invända hvad jag enskildt hört anmärkas, att det varit bättre om i motionen föreslagits en bestämd summa, som skulle tilldelas hvarje enskildt läroverk, för att detsamma skulle intaga frielever, än att, såsom jag föreslagit, staten skulle understödja frielever, hvilka begagnade sig af undervisningen vid enskilda läroverken. Men om man betraktar ordalagen i min motion, så skall man finna, att densamma innefattar begge delarne, ty jag har föreslagit, att Kongl. Maj:t i förhållande till lärjungarnes antal, skulle bestämma att ett visst maximum af t. ex. en tiondedel, en sextondedel eller en tjugondedel af detta lärjungeantal skulle genom statens försorg och på dess bekostnad erhålla fri undervisning. Jag anser det nemligen vara statens skyldighet att tillse, att alla välfrejdade fattige och begåfvade ynglingar erhålla fri undervisning antingen vid allmänna eller enskilda läroverk. Jag tror således ej, att det vore förenadt med någon fara att godkänna min motion. Jag tror ej heller, att det förslag jag framställt med skäl bör anses det minsta inveckladt, utan torde Kongl. Maj:t ganska lätt ställa till rätta med de enskilda läroverken, så att de erhålla den uppmuntran i deras arbeten som de så väl förtjena, och jag lägger vikt uppå, att jag ingalunda önskar, att något af de allmänna läroverken skall *borttagas*, utan jag vill blott, att vi skola hafva tillräckligt många skolor för att våra barn skola kunna få den undervisning de behöfva. Jag anser, att staten bör ensam hafva normalskolor, men tror deremot, att dessa nu befintliga treklassiga elementarläroverk och pedagogier böra upphöra, ty de medföra ingalunda nytta i förhållande till de kostnader, som de erfordra.

På dessa skäl, hvartill flera skulle kunna läggas och som skola af mig ytterligare anföras under diskussionens fortgång, i händelse anledning dertill kommer att gifvas, ber jag att få yrka bifall till min motion, dels derföre att jag är öfvertygad, att densamma i ekonomiskt afseende skall blifva synnerligen nyttig för oss och dels derföre att summan är så obetydlig, att, äfven om den vore att anse såsom ett blott försök, så är detta icke farligt, emedan Riksdagen, om den icke vinner önskad resultat af denna summas användande, icke behöfver fortgå på denna bana. Jag får derföre bedja, att Kammaren måtte lemna sitt bifall till denna motion.

Herr Ehrenborg: Såsom arbetande i fjor i denna Kammares Tillfälliga Utskott N:o 1 hade jag anledning att söka något sätta mig in i frågan om de privata läroverken och statens ställning till dem samt intresse uti deras verksamhet. Vi vunno då

Ang. stats-
bidrag till en-
skilda elemen-
tarläroverk.
(Forts.)

det steget, att de enskilda läroverken fingo lönetursberäkning för lärarne under vissa vilkor, då desse önskade inträda i statens tjänst. Dermed var sjelfva hufvudvilkoret för de enskilda läroverkens existens vunnet och med detsamma grundvilkoret för den ekonomiska och pedagogiska fördel, som staten har deraf, att dessa enskilda läroverk finnas. Den *pedagogiska* fördelen består hufvudsakligen deruti, att de enskilda läroverken samla erfarenheter åt staten, som derigenom sjelf slipper att så ofta experimentera med olika undervisningsplaner, och den *ekonomiska* deruti, att staten kan undgå att upprätta ett och annat nytt elementarläroverk samt slippa från dessa många parallellklasser och dervid anställde extra lärare. Detta är det första och viktigaste. På samma gång förelåg i fjor ett förslag, som hade samma riktning som det nu af Herr Lyth väckta. Jag vågade för min del icke förorda detsamma, förrän frågan om löneturberäkningen blifvit Riksdagens beslut; jag vågade icke detta, emedan jag icke ville bidraga till frågans splittring. Jag går så långt, att jag skulle nästan, om jag varit i motionärens ställe, knappast hafva velat komma fram med detta förslag redan vid denna riksdag, ehuru jag erkänner obetingadt, att förslaget är riktigt; men jag skulle näppeligen hafva ansett det rådligt, derföre att jag alltför väl känner fördomarnes makt, då det rör skolfrågor, och vet, hvilken kamp vi hade att utstå för att vinna det mål, som vid förra riksdagen ernåddes, samt känner dessutom, hvilken skada det är att få ett godt förslag afslaget gång efter annan. Men då nu förslaget en gång är väckt, kan jag ej undgå att gifva detsamma mitt ringa understöd, då jag obetingadt godkänner detsamma. I enahanda hufvudsyfte hafva flera förslag förut blifvit framlagda, men de hafva alla blifvit underkända. Det var icke minst med tanken på de enskilda läroverken som jag vid 1871 års riksdag ifrågasatte att för lärjungar vid statens läroverk (med bestämdt undantag för obemedlade och rikt begäfvade) skulle bestämmas en viss, ringa afgift. Meningen med detta förslag var visserligen i första rummet, att genom den fullkomliga afgiftsfrihetens upphörande leda till industrien och näringarne någon del af den ström, som nu i följd af samma afgiftsfrihet tränger sig fram efter kronans kaka, men också att underlätta verksamheten för de enskilda läroverken, så att äfven dessa skulle kunna lemna undervisning åt frielever. Men detta förslag blef af den då rådande opinionen i denna Kammare till den grad nedstruket, att icke en enda röst höjde sig till dess understöd, och tidningspressen kastade sig öfver motionären med sådan häftighet, att den knappt ville räkna motionären bland de tänkandes antal. Såsom sagdt är, motionen gick delvis ut på detsamma som det nu föreliggande förslaget, nemligen att hjälpa de enskilda läroverken. Nu har man blifvit betänkt på en annan utväg för att nå samma ändamål, och som jag icke envist vill fasthålla vid det förstberörda förslaget, anser jag mig kunna understödja motionärens förslag, då båda i sjelfva verket blott på olika vägar föra till ett och samma mål.

De skäl mot motionen, som Utskottet anfört, och hvilka återfinnas i dess betänkande i fjor, till hvilket Utskottet hänvisat, hafva redan blifvit af motionären upptagna till besvarande. Han har framlagt bevis, hvilka ådagalägga, att föreståndarne vid våra privatläroverk med glädje och tacksamhet skulle emottaga det ifrågasatta statsbidraget samt åtaga sig skyldigheten att meddela undervisning åt frielever. Jag har dock icke hört honom vederlägga det skäl, som i fjor anfördes derutinnan, att besparingen icke skulle vara för staten afsevärd och att af tillökningen af lärjungarne vid de enskilda läroverken icke skulle med visshet följa, att kostnaderna vid statens läroverk skulle i samma mån minska. Det skälet låter höra sig, om jag skulle antaga, att de frielever, som med tillhjälp af dessa 12,000 kronor skulle kunna insättas i enskilda läroverk, kunde utdivideras på samtliga eller de flesta statens läroverk, ty då kunde möjligen på denna sak tillämpas det gamla ordspråket om hästen, på hvilken den ena stenen lades efter den andra, med yttrande: "tål du vid denna, så tål du äfven vid en till o. s. v." Men om dessa frielever, som för 12,000 kronor skulle vid enskilda läroverk kunna erhålla undervisning, vilja i samma städer, der enskilda läroverk nu finnas, befolka statens skolor, så tror jag ej blott att det för dessa befintliga utrymme blefve otillräckligt, utan staten skulle jemväl behöfva bekosta ett nytt läroverk eller anställa en större mängd extra lärare och inrätta ännu flera parallelklasser, hvilka åtgärder skulle för staten medföra vida större kostnader, än det begärda beloppet för frielevers undervisande, hvilket beräknats till $\frac{2}{3}$:delar af medelkostnaden för hvarje statens lärjunge i undervisning. Men i allt fall — och dermed berör jag en sak, som äfven är för litet framhållen af motionären — bör man icke alltför uteslutande se saken från den ekonomiska sidan, ehuru jag visserligen ej förnekar dess stora vikt. Det ekonomiska skälet har dock icke varit det, som uteslutande eller ens hufvudsakligast förmått Riksdagen att ingå på de principer, som densamma i afseende på uppmuntran af de privata läroverken uttalat. Det var icke det enda skälet, som verkade till Riksdagens beslut i fjor, det var äfven och ännu mera af pedagogiska skäl. Genom de privata läroverkens arbete ansåg man, att staten skulle i detta hänseende vinna en stor och vidgad erfarenhet. Staten stälde de privata läroverken under sitt skydd, sin tillsyn och sin inspektion, men lät dem bibehålla den hufvudsakligaste och nödvändigaste friheten, nemligen i afseende på läroverkens organisation och deras läseplan, hvilken frihet just är hufvudgrunden för den vinst af pedagogisk erfarenhet som staten på dessa läroverk bör förvärfva. Det är icke då för mycket, att staten tillerkänner de enskilda läroverken samma förmåner i pedagogiskt hänseende, som statens egna läroverk åtnjuta. Nu tvekar jag icke, att till den pedagogiska sidan af frågan hänföra den olikhet eller motsats mellan statens och de enskilda läroverken, att i statens läroverk finnas både bemedlade och obemedlade ynglingar, men i de enskilda läroverken (ehuru visserligen med skilnad i afseende på förmögenheten), endast be-

Ang. statsbidrag till enskilda elementarläroverk.
(Forts.)

Ang. stats-
bidrag till en-
skilda elemen-
tarläroverk.
(Forts.)

medlade ynglingar. De af Kammarens ledamöter, som äro skolmän, hvilket jag beklagligen icke är, kunna säkerligen vitsorda den djupa betydelse, som denna olikhet i afseende på lärjungarnes förmögenhets- och samhällsställning i allmänhet, har för det läroverk, der excellensens och torparens söner sitta bredvid hvarandra och under en lång skoltid blifva med hvarandra förenade genom kamratskapets band. Detta är den vackraste sidan af undervisningen i statens läroverk, men som saknas hos de privata. Vill nu staten, att dessa senare skola tjena honom, hvarföre gifver han dem då icke denna egenskap hos hans egna läroverk, så att äfven de privata få tillägna sig fattiga gossar?

Under den kamp, som i denna fråga här egt rum, har jag hört många gamla fördomar uttalas; man har talat om penningaristokrati och sagt, att de rika sätta in sina barn i de privata läroverken just för att låta dem slippa kamratskapet med de obemedlades. Detta påstående är emellertid fullkomligt falskt, och åtminstone i de fall, som jag har mig bekanta, hafva målsmännen satt in sina barn uti privata läroverk icke till följd af utan *i trots* af att der finnas blott bemedlade mäns söner, men *hufvudsakligen* af det skäl, att de hyst större förtroende för den undervisningsplan eller riktning, som i det ena eller andra privatläroverket egt rum, än för den, i statens läroverk. Jag beklagar, att de förra icke hafva samma fördel, som de senare, eller den, att de kunna begagnas af äfven obemedlade ynglingar, som äro vitsordade för goda gåfvor. Härom är visserligen icke nämndt hvarken i motionen eller af motionären sjelf under denna öfverläggning, men jag har dock velat påpeka detta förhållande.

Jag vill icke längre upptaga Kammarens tid, utan vill endast ännu en gång erinra om önskligheten deraf, att staten låter dessa enskilda skolor, som blifvit stälda under dess kontroll och inseende, blifva medel att hos obemedlade och med andliga gåfvor utrustad barn utveckla dessa gåfvor, som så ofta utöfvat ett stort inflytande på vårt lands ära och anseende. Jag får på grund af det sålunda anförda yrka bifall till motionen och afslag å Utskottets hemställan.

Herr Jöns Rundbäck: Som den ärade motionären finner, har Utskottet icke gått att i sak vederlägga hans motion. Anledningen dertill kan jag icke förklara. Utskottet har endast och allenast för sitt afstyrkande åberopat de skäl som af sistlidna års Riksdags Stats-Utskott anfördes mot en motion af ungefär enahanda innehåll, som den ifrågavarande, och hvilken motion icke heller då vann Riksdagens bifall. Efter mitt förmenande, är ett sådant sätt att behandla den fråga icke riktigt. Att Utskottet förlidet är i allo afstyrkte motionen, är otvifvelaktigt alldeles i enlighet med verkliga förhållandet; ty att jag, för min ringa person, och en annan ledamot jemte mig uppträdde mot Utskottets beslut, var naturligtvis detsamma, som om ingen hade uppträdt deremot. Men jag kan emellertid försäkra motionären, att, då frågan denna gång förevar

förevar till behandling inom Utskottet, var det flere af Utskottets ledamöter, som erkände det vackra och, jag kan säga, bögst förnuftiga uti motionärens förslag.

Jag tror ingalunda, att motionen ens denna gång vinner Riksdagens bifall; men, i motsats till den siste ärade talaren, hyser jag ingen farhåga, att den goda sakens framgång skadas, derföre att förslaget nu åter blifvit framställt. Jag tror snarare, att den kommer att vinna derpå, derigenom att man får tillfälle att närmare begrunda vigten och betydelsen af densamma; ty att den har en framtid för sig, derom är jag förvissad.

Motionären har dels i sin motion, dels i det sakrika anförande, som han nyss hållit, belyst frågan från flera synpunkter, hvarföre det för mig icke återstår mycket att härom yttra. Jag vill dock erinra derom — ty det är icke så lätt att komma i håg hvad man sjelf skrifvit och sagt kanske för några år sedan, helst som vi, barn af dagen, äro vana att mera se på hvad som föreligger, än att kasta blicken tillbaka på det förflutna — att vid 1868 års riksmöte Riksdagen anhöll hos Kongl. Maj:t, bland annat, att "*uppkomsten och vidmakthållandet af enskilda läroverk borde uppmuntras och befrämjas*".

Vid 1872 års riksdag yttrade det Utskott, som till behandling förehade en af vår högt aktade vice talman då väckt motion angående vissa förmånens beviljande åt lärare vid enskilda läroverk, i sin motivering uti det utlåtande som afgafs, följande strof, som i sig innefattar bättre sagda ord, än hvad jag tror mig kunna i saken yttra: "Utskottet anser, att jemte dessa af motionären anförda skäl finnas äfven andra, som mana att förhjelpa de privata, till maturitetsexamen berättigade läroverken ur den jämförelsevis ogynsamma ställning, i hvilken de ännu verka. Det lärer nemligen icke kunna förnekas, att dessa läroverk, på samma gång som de anses medgifva en närmare hänsyn till lärjungarnes olika anlag och behof, tillika, på grund af sin friare ställning, möjliggöra insamlandet af en vidsträcktare pedagogisk erfarenhet, som efter hand måste komma äfven statens läroverk till godo. De kunna lättare än de sistnämnda inrätta sin undervisningsplan i enlighet med tidens fordringar och olika lokala kraf, och då de derjemte framkalla en städse nyttig täflan, så inses lätt, att de på undervisningens område hafva en uppgift, hvars betydelse ej må underskattas." De ordalag, som Utskottet i det nämnda utlåtandet begagnade, äro ännu mera uttryckligt utsagda förlidet år, då motionen vann Riksdagens bifall. Således har Riksdagen otvetydigt uttalat sin uppfattning om nyttan och angelägenheten af dessa enskilda läroverks uppmuntrande från statens sida. För min del är jag öfvertygad, att motionärens förslag är riktigt, ty jag tror, att den fria undervisningen vid dessa läroverk skall blifva en ganska god sporre och medföra ganska lyckliga resultat äfven för de öfriga skolorna. Jag kan icke för mig dölja — säge hvad man vill — att sedan skrankorna i flera hänseenden fallit inom närings- och det industriella lifvet, står den forna skrå-

Ang. stats-
bidrag till en-
skilda elemen-
tarläroverk.
(Forts.)

messigheten till en del qvar just vid åtskilliga statens läroverk och akademier.

Man kan här komma med en invändning, som den siste ärade talaren icke uppmärksammade och hvilken jag derföre nu vill på förhand besvara. Jag vågar nemligen tänka mig, att man skulle ingenting alls hafva emot att understödja motionen, blott man icke tillika hyste den farhågan, att understödjandet af privata läroverk vore ett maskeradt sätt att så småningom få dem uppförda ä budgeten såsom statsläroverk. Den tanken eller den farhågan, hvad man vill kalla det, tror jag icke vara berättigad. Ty jag är viss på, att de fria elementarläroverken, om de få verka såsom hittills, d. v. s. alltid under statens kontroll i vissa hänseenden, ingenting mindre skulle önska än just att komma under staten. Och jag går i det fallet längre än den ärade motionären, som var förvissad, att dessa läroverk endast skulle trifvas i de större städerna. Jag för min del tror, att i alla småstäder, som hafva behof af dylika skolor, sådana komma att uppväxa genom det intresse, som kommunerna sjelfva visa derför. Jag är fullt öfvertygad, att t. ex. Söderhamns samhälle, med det intresse det ådagalagt för skolorna, skulle med en sådan tillhjälp, som af motionären blifvit föreslagen, redan ega ett femklassigt läroverk — och med största nöje skulle jag se, att det så hade.

Jag vill nu med några ord bemöta den siste ärade talaren, som sade, att statens läroverk blott i det enda hänseendet stå framför de enskilda, att man vid de förra träffar fattige och rike ynglingar tillsammans, hvaremot vid de senare endast funnos rike. Med den kännedom jag eger om de privata läroverken i Göteborg kan jag nämna, att der finnas flerfaldiga fattige ynglingar, hvilka med stora uppoffringar skaffat sig inträde der, enär de anse det gå fortare framåt vid de privata läroverken, och der sitta således både fattige och rike.

Jag finner motionärens förslag godt och vill med största nöje understödja detsamma samt skulle intet högre önska, än att Kamraren ville bifalla det. Jag vill tillika uttrycka den önskan, att om detta icke nu kommer att ske, det må inträffa icke så många riksdagar härefter. Ty det torde ändå vara vägen, hvarpå elementarläroverksfrågan kommer att lösas. Det är samma väg, hvarpå man löst frågan om skolor för qvinlig ungdom, om högre folkskolan och flera andra inrättningar för undervisning, som finnas i landet.

Jag yrkar bifall till motionärens förslag.

Herr Per Nilsson i Espö: Herr Talman! Jag tycker verkligen, att pretentionerna på statens kassa äro något väl stora. Men hvad skall man väl säga derom? Ty det hör ju till goda tonen att tala så innerligen vackert om upplysningen och det låter så innerligen väl, att man vill bjelpa de fattige och obemedlade. Vill man emellertid betrakta saken ur dess rätta synpunkt, så tycker jag att Riksdagen ingalunda knusslar, då det gäller att upprätta nya elementarläroverk eller utvidga dem, som redan

finnas. Ja, till och med under ständsriksdagarne beviljade man anslag till så många elementarläroverk, att man icke ens kunde anskaffa tillräckligt antal lärare vid dem alla.

Ang. statsbidrag till enskilda elementarläroverk.
(Forts.)

Således bör intet klagomål gifva sig tillkänna deröfver, att någon vågar sätta sig emot motionärens förslag. Jag är lika varm vän af folkupplysningen och de fattiges fria undervisning, som någon af de talare, hvilka här förut uppträdte och så vackert förordade motionen, men någon gång måste man dock låta förnuftet beherska känslan och i detta som i andra fall endast se till hvad *behofvet* verkligen kräfver. Vål skulle det kunna synas, som om statskassan *nu* hade så mycket penningar inne, att man kunde kasta hit och dit den ena summan efter den andra, utan att någon egentlig olägenhet deraf skulle förspörjas, men den dag kan dock snart randas, då det befinnes svårt att honorera alla de förbindelser, som man riksdag efter riksdag iklädt sig. Då staten nu redan har så många läroverk för så väl obemedlade som rike, der jemväl afgiftsfri undervisning kan erhållas, så tror jag, att man bör stanna något och noga besinna sig, innan man antager ett nytt system, enligt hvilket ej blott fri undervisning skulle meddelas utan äfven fritt underhåll lemnas lärjungarne under den tid, de besöka skolorna. Jag undrar just, om statens kassa skulle i längden räcka till, om man fortginge på denna väg. Det är visserligen sant, att nu blott är fråga om ett anslag af 12,000 kronor, men vill man noga granska några föregående talarers yttranden, skall man i dem finna tydliga bevis, att detta blott är en början till hvad som komma skall; och huru långt förslå väl 12,000 kronor, då fråga är om underhåll af alla de barn, som behöfva undervisning. Med anledning häraf vill jag på det allvarligaste yrka bifall till Utskottets förslag i föreliggande punkt.

Herr Key: Jag vill alls icke underkänna motionärens välmänta afsigt med denna motion, hvilken ock af honom och andra blifvit med talang och värma försvarad. Om jag kunde föreställa mig, att det åsyftade målet skulle på föreslagna sättet ernås; att undervisningen blefve mera allmänt spridd bland de fattige; att denna undervisning i och för sig blefve bättre och att derjemte besparingar för statskassan skulle kunna göras, ja då skulle äfven jag, för min del, gerna och genast biträda detta förslag, men då man — för att taga ett exempel från denna Kammares förhandlingar under dagens lopp — ser den ena ansträngningen efter den andra göras för att få pedagogier ändrade till 3-klassiga läroverk, dessa åter till 5-klassiga och de 5-klassiga till fullständiga läroverk, så undrar jag, om ej det antagandet ligger närmare till hands, att, om dylika anslag, som nu ifrågavarande, beviljas, man skall, riksdag efter riksdag, försöka så *förbättra* villkoren för de privata skolorna, att de så småningom, ifrån att hafva utöfvat en helsosam konkurrens med statens offentliga skolor, upphöra att längre vara *privata* och i stället steg för steg förvandlas till *statsskolor*; och då blifver ju den sista villan värre än den första? Är

Ang. stats-
bidrag till en-
skilda elemen-
tarläroverk.
(Forts.)

man en verklig vän och en klok vän till bildning och upplysning, så må man akta sig för att sätta sina anspråk så högt och vara så *omöttlig* i sina pretentioner — jag vågar begagna detta uttryck — att man mot sin vilja förr eller senare åstadkommer en lika våldsamt reaktion, hvilket alltid blifver följden, om man skjuter *öfver* märket; och jag tror, att man är på god väg åt det hållet, då man icke blott sträfvar efter att utvidga statens offentliga skolor utan äfven vill till sådana förvandla de privata läroverken.

Dessa voro de skäl, som i fjor föranledde Stats-Utskottet att afstyrka och Riksdagen att afslå då väckt motion i samma ämne, och på samma skäl hvilat Stats-Utskottets utlåtande i nu föredragna punkten.

På grund häraf kan jag icke annat än anhålla om bifall till detta Utskottets förslag.

Herr Hörnfeldt: Då jag inom Utskottet reserverat mig mot dess förevarande hemställan, må det ursäktas mig, att jag, ehuru vidare ordande måste blifva tröttande och anses temligen obehöfligt i ett ämne, som man på förhand vet ej skola vinna gehör i Kammaren, likväl ber att få angifva några af de skäl, hvarföre jag biträder motionärens förslag.

När tredje punkten i detta utlåtande på förmiddagen behandlades, talade man så varmt för den högre undervisningen; och jag hade trott, att man vid behandlingen nu af denna sextonde punkt icke skulle hafva förgätit hvad som då sades. Men nu tyckes det, åtminstone att döma af ett par föregående talares yttranden, som man ville tillråda oss att taga vårt förnuft till fånga. En sådan varning hade jag dock funnit mera på sin plats mot den ifver, som gjorde sig gällande vid öfverläggningen om nyssnämnda 3:dje punkt. Nu anser jag den emellertid öfverflödig. Här är ju fråga om endast ett ganska måttligt anspråk å ett anslag af 12,000 kronor till understöd för fattige ynglingar, hvilka önska begagna sig af de enskilda läroverken, der de, enligt mitt förmenande, måste göra sin skolkurs fortare och billigare än vid statens läroverk.

En annan omständighet, som efter mitt sätt att se saken icke obetydligt talar för motionärens förslag, är att, såsom vi veta, hvarje lärjunge vid statens elementarläroverk årligen kostar staten omkring 180 kronor. Genom det understöd, som nu ifrågavarande förslag är afsedt att bereda de enskilda läroverken, skulle naturligtvis antalet lärjungar vid statens skolor förminska och derigenom åstadkommas en nedsättning i utgifterna för dessa skolor, å hvilka vi nu, som bekant, årligen uppoffra närmare två och en half millioner kronor. En sådan åtgärd kan jag således icke betrakta annat än såsom ur alla synpunkter välbetänkt. Och då derigenom dessutom skulle uppstå en för undervisningen i sin helhet gagnelig täflan mellan statens och de enskildes läroverk, måste jag förorda bifall till förslaget.

En af Stats-Utskottets ledamöter på kalmarbänken omnämnde såsom den närmaste följden af bifall till motionärens förslag,

att man riksdag efter riksdag skulle göra försök att förbättra villkoren för de privata skolorna, tills dessa så småningom förvandlades till statsskolor. Förutom att jag icke befarar en sådan konsekvens, kan jag icke se något ondt i, att Riksdagen, om den finner privatskolorna utöfva en gagnelig verksamhet, i någon mån understöder dem, på samma gång jag är förvissad, att, i motsatt fall, hvarje framställning om dylikt understöd icke skall vinna bifall.

Ang. statsbidrag till enskilda elementarläroverk.
(Forts.)

Under sådana omständigheter anhåller jag, att Kammaren måtte, med afslag å Stats-Utskottets hemställan, bifalla motionärens förslag.

Herr Jonas Andersson: Jag, för min del, finner en ganska god och förständig tanke ligga i motionen, nemligen derutinnan, att, om de enskilda läroanstalterna kunna existera, så måste de också, enligt mitt förmenande, ovilkorligen framkalla en välgörande och ganska väl behöflig täflan med statens läroverk. Och alldeles klart för mig är det, att dessa privatskolor icke kunna existera, så vida de ej dels utveckla all sin förmåga och dels göra allt för att utfinna och tillämpa de bästa och ändamålsenligaste lärometoderna. I annat fall blifva de naturligtvis icke anlitade. Under utöfvande således af en gagnande verksamhet skola de utan tvifvel hafva ett välgörande inflytande på statens läroverk. Ty utan konkurrens utvecklar sig ingenting rätt väl. Detta utgör för mig ett så pass viktigt skäl, att jag derföre yrkar bifall till motionärens framställning.

Herr Lyth: Jag skall blott yttra några få ord. Nög hade jag väntat mig invändningar mot min motion, men af en helt annan art och beskaffenhet än dem som gjorts af de två talare, som sist haft ordet i frågan. Båda voro de af den mening, att staten genom att slå in på den väg, motionen angifver, skulle ådraga sig större utgifter. Detta tror jag ej skall blifva fallet. Innan jag kan medgifva sådant, så må desse Herrar ådagalägga, att jag varit felaktig i min bevisning i motionen, att ett bifall till densamma skulle blifva en vinst för staten, derigenom att densamma befriades från anslag till åtskilliga nya allmänna läroverk. Jag ber att i detta afseende få erinra derom, att jag föreslagit, det fattiga elever skulle erhålla friplatser vid de privata skolorna; och fasthålla vi vid detta viktiga moment i min motion, så tror jag, att det icke ligger någon fara i eller är staten ovärdigt att bevilja det begärda anslaget för ett dylikt understöd.

Ingen lärer kunna förneka, att dessa privata läroverk verkat mycket godt. De hafva dimissionsrätt till universiteten, dit de också sändt många elever med synnerligt goda och berömliga vitsord. Jag har besökt flera af dessa läroverk och alltid funnit, att undervisningen der skötes på ett sätt, fullt jemförligt med det, som eger rum vid statens elementarläroverk. Jag hemställer då, om det kan kallas obilligt eller ledande till slöseri med statens medel

Ang. stats-
bidrag till en-
skilda elemen-
tarläroverk.
(Forts.)

att begära, det staten äfven vid dessa privatskolor bereder fri-
platser åt obemedlade, begäfvade ynglingar.

Det är således endast en enkel gärd af rättvisa åt dessa pri-
vatskolor jag fordrar, då jag begär, att staten måtte behandla
dem lika väl som åtskilliga andra enskilda läroverk, såsom t. ex.
elementarskolor för flickor, till högre folkskolor, folkhögskolorna
och en mängd andra tillämpningsskolor i landet. Jag anser pri-
vatskolorna vara förtjenta af lika mycken uppmuntran från sta-
tens sida som dessa läroverk och befarar alldeles icke, att staten
deraf skall få vidkännas hvarken förlust eller skada. Jag vid-
håller alltså mitt yrkande.

Öfverläggningen var slutad. Enligt de yrkanden, som der-
under förekommit, gäfvos nu af Herr Talmannen propositioner
såväl på bifall till Utskottets hemställan som ock på afslag derå
och bifall i stället till motionärens förslag; och fann Herr Tal-
mannen den förra af dessa propositioner vara med öfvervägande
ja besvarad. Votering begärdes, i anledning hvaraf en omröst-
ningsproposition af följande lydelse nu uppsattes, justerades och
anslogs:

Den, som bifaller, hvad Stats-Utskottet hemställt i 16:de punkten
af utlåtandet, N:o 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hem-
ställan, bifallit det förslag, som blifvit framställt i Herr Lyths
motion, N:o 75.

Omröstningen företogs och utföll med 108 ja mot 50 nej; och
hade således Utskottets hemställan bifallits.

17:de och 18:de punkterna.

Blefvo äfven bifallna.

19:de punkten.

Utskottet hade föreslagit:

att Kongl. Maj:ts nådiga framställning om förhöjning i an-
slaget till folkskolelärareseminarierna med 20,000 kronor för arf-
voden åt extra lärare samt åtskilliga materiela behof måtte på
det sätt af Riksdagen bifallas, att för berörda ändamål ett extra
anslag af 20,000 kronor blefve för år 1876 till Kongl. Maj:ts dis-
position anvisadt.

Rörande denna fråga anförde

Herr Jöns Pehrsson: Jag har visserligen intet yrkande i

sak att framställa, men sådana förhållanden torde vara förknippade med detta anslag, att det ej vore ur vägen att få till protokollet nedlägga några anmärkningar deremot.

Inom folkskolelärareseminarier, men i synnerhet inom seminarierna för bildande af lärarinnor, har nemligen ett sorts fromleri velat göra sig gällande, och om detta finge fortfara, vore det sorgligt för framtiden. Detta är kanhända en mycket viktig omständighet, och den talare, som sist begärde votering, skulle kanske fått en större minoritet, om icke många befarat, att läroverk ej ginge i den riktningen, som har till ändamål den klara och rena religionens utspridande, utan att undervisningen derstädes drefves på ett sätt, som kanske ej är det allra bästa.

Man torde kanske äfven hafva erfarenhet deraf, att, åtminstone vid seminarierna för lärarinnors bildande, de, som ställa sig väl in hos lärarne, ganska lätt komma fram, under det de, som hysa något friare åsigter, ej hinna så långt och få, troligen på öfvertygelse, sämre betyg. Jag har endast velat påpeka detta och har, såsom sagdt är, intet yrkande att framställa.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

20:de punkten.

*Ang. ökad
anslag för
folkskole-
inspektionen.
(Forts.)*

Utskottet hade i denna punkt yttrat sig öfver Herr A. W. Wigardts motion, N:o 67 — i hvilken föreslagits, att anslaget för folkskoleinspektionen måtte höjas med 50 procent för beredande af förbättrade aflöningsvilkor åt folkskoleinspektörerna i riket, och att dem måtte tillkomma rese- och traktamentsersättning efter den klass i resereglementet som är bestämd för kyrkoherdar — samt på anförda skäl hemstält:

att nämnda motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föränleda.

I anledning af denna hemställan yttrade

Herr Abraham Rundbäck: Då regeringen icke framlagt något förslag till förbättring i folkskoleinspektörernas aflöning, så kan jag så mycket mindre klandra Stats-Utskottet för dess afstyrkande af Herr Wigardts motion, som min ställning icke tillåter mig att, utan att misstänkas för partiskhet, uttala klander i denna fråga. Jag har begärt ordet endast för att lemna en upplysning om användningen af den förhöjning i arfvodet, sistlidne Riksdag beviljade. Denna gafs icke såsom löneförbättring eller dyrtidstillägg åt inspektörerna, utan den beviljades dels derföre, att resekostnaderna ansågos hafva fördyrats, dels för att bereda Kongl. Maj:t tillfälle att till inspektörer förordna personer, hvilka uteslutande kunde egna sig åt detta sitt kall. De förut tillförordnade hafva fortfarande till nio tiondedelar arbetat för ett arvode af mellan 150 och 600 kronor. Ingen annan förhöjning har kommit dem till godo, än den tillökning af en krona i dagtrakta-

Ang. ökad an-
slag för folk-
skoleinspek-
tionen.
(Forts.)

mente under resor, som från och med detta år utgår. Förut var dagtraktamentet 3 kronor, nu är det 4 kronor.

Det är blott denna upplysning jag velat lemna.

Chefen för Kongl. Ecklesiastik-departementet, Herr Statsrådet Wennerberg: Med anledning såväl af föreliggande motion som den siste talarens yttrande, anser jag mig böra erinra Kammaren derom, att den tillökning i anslaget för folkskoleinspektionen, sistlidne Riksdag beviljade, var föranledd af enskild motion. Lika angeläget det är, att folkskoleinspektionen ordnas på annat sätt än det nu varande, lika omöjligt torde det vara att just nu, då inspektörerna äro för viss tid redan förordnade, vidtaga några mera väsendtliga förändringar. Jag har likväl bemödat mig att under tiden göra inspektionsdistrikten större, men det har icke kunnat ske mer än i två fall. Enligt min åsigt, som jag flera gånger offentligen uttalat och hvilken helt visst är känd af hvar och en, som intresserar sig för denna viktiga fråga, böra nemligen distrikten vara större — följaktligen inspektörernas antal mindre än för närvarande. Deras aflöning bör i väsendtlig mån höjas, men ock hela deras verksamhet egnas åt folkskoleinspektionen. Helt visst måste regeringen fortfarande och företrädesvis begagna till folkskoleinspektörer prestmän och lärare vid elementarläroverken, bland hvilka många finnas, som till detta kall äro mycket lämplige; men jag anser, att detta endast bör ske med vilkor, att desse prestmän eller lärare åtnjuta fullkomlig tjänstledighet från sina egentliga åligganden, för att odeladt egna sig åt folkskoleinspektionen. Nu hafva vi redan ett anslag, hvilket icke är obetydligt, ehuru otillräckligt för en sålunda ordnad folkskoleinspektion öfver hela riket. Jag är dock öfvertygad, att, när den tidpunkt kommer, då en genomgripande förändring i inspektionens anordning kan ega rum, en Kongl. proposition i ämnet skall aflåtas, likasom jag äfven är öfvertygad derom, att Riksdagen då ej skall vägra erforderliga medel till detta för folkskolan så viktiga ändamål.

Herr Wigardt: Enär folkskolan genom folkskoleinspektionens mellankomst gått betydligt framåt, så tror jag, att inspektörerna icke allenast förtjena utan äfven hafva berättigade anspråk på högre aflöning än för närvarande. Jag skall dock icke framställa något yrkande på bifall till hvad jag härutinnan tagit mig friheten föreslå, emedan jag vet, att Stats-Utskottet tagit till princip att icke på grund af enskild motion föreslå nya eller förhöjda statsanslag i ena eller andra hänseendet; och då jag förspott, att ett sammanträde af folkskoleinspektörer är beramadt att under instundande sommar hållas, så torde frågan om inspektörernas aflöning snart nog komma att från annat håll upptagas. Jag har under sådana förhållanden ingenting vidare att anföra.

Härmed var öfverläggningen slutad. Kammaren biföll Utskottets hemställan.

21:sta punkten.

Blef äfven bifallen.

22:dra punkten.

Med anledning af Herr *J. Fahléns* motion (N:o 100), hade Utskottet i denna punkt tillstyrkt:

Ang. förhöjdt
anslag för
högre folk-
skolor.

a) att statsbidraget för hvarje högre folkskola måtte, med bibehållande af nu gällande bestämmelser i afseende på tillskott från distriktet, utgå med högst 1,200 kronor och för sådant ändamål anslaget till högre folkskolor ökas från 11,000 kronor till 13,200 kronor; samt

b) att vid anmälan af detta beslut Riksdagen måtte i underdånighet anhålla, att för anställning såsom lärare vid högre folkskola måtte hädanefter fordras, jemte förut föreskrifna villkor, att den sökande med godt vitsord genomgått den praktiska öfningskursen vid folkskolelärareseminarierna.

Efter punktens föredragning begärdes ordet af

Herr *Törneblad*, som anförde: Det är ingalunda min mening att motsätta mig hvad Utskottet här föreslagit, utan jag vill endast fästa uppmärksamheten på ett förhållande, som måhända undgått både motionären och Utskottet, men är af beskaffenhet att lätt kunna afhjelpas, utan att man riskerar något genom att bifalla Utskottets förslag i den nu föredragna punkten.

Motionären har föreslagit, att lärarne vid de högre folkskolorna, utom de förut föreskrifna vilkoren, derjemte böra hafva blifvit väl vitsordade i den praktiska öfningskurs vid folkskolelärareseminariet, som för folkskolelärare i allmänhet vore föreskrifven. Det nu föreskrifna vilkoret är, att sökanden skall hafva akademisk bildning. Emellertid finnes det tvänne paragrafer uti Kongl. Maj:ts förnyade reglemente för folkskolelärareseminarierna i riket af den 1 December 1865, hvilka innefatta något olika bestämmelser med afseende å seminariernas tredje klass. Den 38 § lyder så: "Den, som aflagt godkänd afgangsexamen från högre elementarläroverk, vare berättigad att utan inträdespröfning samt äfven efter läsetermins början upptagas i seminariets tredje klass". 39 § åter har följande lydelse: "Har inträdessökande aflagt godkänd examen inför universitetets fakultet, vare han utan särskild pröfning berättigad att i tredje klassens praktiska öfningar deltaga". Det är temligen klart, att, om man skulle fordra, att den, som hade akademisk bildning, skulle genomgå seminariets hela tredje klass och följaktligen äfven den teoretiska kursen der, det möjligen komme att inträffa, att brist på sökande uppstod; men om man åter icke fordrade annat för kompetens till ifrågavarande lärarebefattningar, än att den sökande skulle hafva genomgått tredje klassens vid seminarierna *praktiska* kurs, då blir förhållan-

Ang. förhöjdt
anslag för
högre folk-
skolor.
(Forts.)

det annorlunda, och jag antager, att den, som besitter akademisk bildning och derjemte deltagit i de praktiska öfningarne vid seminarierna samt derom erhållit betyg, bör vara fullt kompetent till tjänstens bestridande. Motionären har emellertid i sin motion icke bestämdt uttryckt, huru han tänkt sig detta förhållande; men jag tror, att både han och Stats-Utskottet ansett, att den person, som finner tillfälle att genomgå de praktiska öfningarne vid seminarierna, bör anses tillräckligt kompetent att sköta den plats som afses. Det är möjligt, att jag misstagit mig; men om icke så är, kan det vara godt att hafva fäst uppmärksamheten uppå, att i detta fall behöfves att bereda någon lättnad i stadgandena för att möjliggöra den goda afsigt, som motionen innefattar, och hvilken motion jag önskar all möjlig framgång, hvarför jag också under denna förutsättning och efter erinran om dessa stadganden, vördsam samt hemställer om bifall till Utskottets förslag i nu föredragna punkten.

Herr A. Rundbäck: För min del tror jag, att de svårigheter, den föregående ärade talaren påpekade, bäst lösas på det sätt, han sjelf anvisade, och för öfrigt anser jag detta tillägg mycket välbetänt. Man har hittills till lärare vid de högre folkskolorna tagit så kallade akademiska medborgare, men mången gång har det visat sig, att dessa, hvilka icke i allmänhet tagit annan akademisk examen än studentexamen och kanske icke haft utsigter till framkomst på någon annan lefnadsbana, i sjelfva verket varit mindre lämplige för lärarekallet än andra unge män, hvilka endast genomgått folkskolelärareseminariet. Kursen derstädes är i allmänhet så god, att den väl motsvarar ändamålet, och utan tvifvel är den gagnelig att genomgå äfven för den akademiska medborgaren, som vill egna sig åt folkskolans tjänst.

Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Fahlén: Då jag tog mig friheten väcka denna motion och fäste det vilkor vid löneförhöjningen för lärarne vid de högre folkskolorna, att de skulle hafva blifvit väl vitsordade i den praktiska öfningskursen vid folkskolelärareseminariet, skedde detta, emedan det visat sig, att lärare vid de högre folkskolorna, ehuru akademiskt bildade, emellertid saknade skicklighet att undervisa. *Huru* en sådan lärare skulle genomgå denna kurs har jag visserligen icke tänkt mig; men jag har dock antagit, att det icke behöfde blifva någon så särdeles vidlyftig kurs med synnerligen stor uppoffring för den sökande; ty jag har endast sagt "väl vitsordad", utan att antyda öfningskursens vidlyftighet, blott han egde ett dylikt intyg.

Jag har i öfrigt icke något att tillägga, då de båda senaste talarne yrkat bifall till Stats-Utskottets förslag, utan anhåller endast att få i detta deras yrkande instämna.

Grefve De la Gardie: Det finnes med afseende å denna fråga en omständighet, som icke synes mig rätt klar, och jag

hemställer därför till motionären och Utskottet, huru meningen kan vara.

Skulle nu dessa stadganden komma att tillämpas äfven i afseende å redan anstälde lärare, så blefve följden den, att man antingen komme att förlora dessa lärare, eller ock att gå miste om det anslag, staten kunde för ändamålet gifva. Ty om desse lärare icke genomgått de nu föreslagna praktiska öfningarne, så skulle de nödgas underkasta sig desamma för att komma i åtnjutande af statsbidrag, eller ock afsäga sig befattningen. I förra hänseendet skulle äfven församlingen lida, ty den måste undvara sin lärare under det år, som denne behöfde för att genomgå den nya kursen.

Ang. förhöjdt
anslag för
högre folk-
skolor.
(Forts.)

Herr Hörnfeldt: Det är naturligt, att det föreliggande förslaget, om det antages, icke skulle komma att verka retroaktivt på redan anstälde lärare; ty om man fäster sig vid ordalydelsen af den anhållan, Utskottet föreslagit, "att för anställning såsom lärare vid högre folkskola må *hädanefter* fordras", så lär deraf tydligen framgå, att de föreslagna villkoren endast afse de lärare, som *hädanefter* blifva anstälde, men icke dem, som redan äro det.

Herr Törneblad: Då jag börjat öfverläggningen om denna fråga, så anser jag mig ock böra komplettera den dermed, att det beror på Kongl. Maj:t att närmare bestämma de villkor, som för anställning såsom lärare vid högre folkskolorna *hädanefter* komme att erfordras, och att för läraren bereda möjlighet att uppfylla dessa villkor. Under förutsättning att så kommer att ske, har jag ingenting att invända mot bifall till motionen.

Öfverläggningen var slutad. Utskottets hemställanden under så väl litt. a) som litt. b) bifollos.

23:dje punkten.

Beträffande aflöningen för lärare vid folkskolor och småskolor var uti särskilda inom Kamrarne väckta motioner föreslaget:

Ang. aflöning
för folk-
och småskole-
lärare.

af Herr J. Jansson (motion inom Första Kammaren N:o 8) dels att 1 § af Kongl. folkskolestadgan den 18 Juni 1842 måtte på det sätt ändras, att hvarje stadsförsamling och hvarje socken på landet förpligtades att upprätta och underhålla ett mot folkmängden svarande antal folkskolor, och dels att bidragen till folkskolelärares aflönande måtte höjas till belopp, som motsvarade lärarnes kontanta lön, för så vidt denna icke öfverstege 600 kronor;

af Herr J. Jonasson i Gullaboås (motion inom Andra Kammaren N:o 68), att Riksdagen ville för sin del besluta, det samtliga folkskolelärares aflönning skulle utbetalas af statsmedlen utom stadgadt husrum, vedbrand, kofoder och planteringsland, som fortfarande betalades af vederbörande kommuner;

Ang. aflönin-
gen för folk-
och småskole-
lärare.
(Forts.)

af Herr *August Pettersson* i Hasselstad (motion inom Andra Kammaren N:o 70), att Riksdagen behagade bevilja så stort anslag, att alla så väl lärare vid fast folkskola som småskola måtte erhålla hela sin kontanta lön af staten, då kommunerna skulle tillförbindas skyldigheten att bestå deras in natura tillkommande löneförmåner, hvilka för hvarje lärare vid fast skola uppginge till cirka 200 kronor, förutom åliggandet att bestå skollokaler och materiel;

af Herr *A. J. Lyth* (motion inom Andra Kammaren N:o 140), att Riksdagen täcktes ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett årligt förslagsanslag af 100,000 kronor utöfver det belopp, som nu vore anslaget, att användas såsom bidrag från statens sida till höjande af lärares och lärarinnors vid småskola löningsvilkor på så sätt, att hvarje skoldistrikt, som ville öka årslönen för lärare eller lärarinna vid småskola från 200 till 300 kronor, måtte ega rätt att af statsmedel erhålla hälften eller 50 kronor för hvarje sådan lönetillökning utöfver hvad det förut erhållit, med vilkor att distriktet sjelft tillsköte en lika stor summa; och

af Herr *Åke Andersson* (motion inom Andra Kammaren N:o 148), att det anslag, som nu utgår i konfant lön från staten till lärare och lärarinnor vid folkskolor, måtte från hälften till två tredjedelar förhöjas och under förut stadgade vilkor utgå.

Utskottet, som i förevarande punkt utlåtit sig öfver samtliga ofvan omförmälda motioner, hade i anledning af Herr Lyths motion hemställt under *litt. a)*:

att till höjande af aflöningen för lärare och lärarinnor vid småskolor samt biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor på sådant sätt, att hvarje skoldistrikt, som vill öka årslönen för dylik lärare eller lärarinna från 200 till 250 kronor, må ega rätt att af statsmedel erhålla hälften eller 25 kronor för hvarje sådan lönetillökning utöfver hvad det förut erhållit, med vilkor att distriktet tillskjuter en lika stor summa, anslaget till "lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor" måtte med 120,000 kronor förhöjas.

Deremot hade Utskottet under *litt. b) c) d) och e)* föreslagit, att Herrar *J. Janssons, J. Jonassons, Aug. Petterssons* och *Åke Anderssons* motioner icke måtte af Riksdagen bifallas;

Varande mot Utskottets hemställan, beträffande sistberörda fyra motioner, reservation inom Utskottet afgifven af Herr *Jöns Rundbäck*, med hvilken Herrar *Jan Andersson, O. B. Olsson* och *Johan Erik Johansson* förenat sig, och som yrkat:

att till aflöning af hvarje examinerad, vid folkskola antagen lärare eller lärarinna, som i årlig lön, beräknad efter stadgade grunder, åtnjuter utom husrum, vedbrand och kofoder minst 500

kronor, samt meddelar undervisning i skolan minst åtta månader af året, skoldistriktet måtte ega att af statsmedel bekomma ett årligt bidrag, motsvarande hälften af den lön läraren eller lärarinnan förutom husrum, vedbrand och kofoder åtnjuter, hvilket bidrag dock icke finge öfverstiga 400 kronor; och att anslaget till "lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor måtte med 373,200 kronor förhöjas".

*Ang. aflönin-
gen för folk-
och småskole-
lärare.
(Forts.)*

Sedan nu först föredragning skett af *mom. a)*, anförde rörande detsamma:

Herr Örtqvist: Jag skall bedja att få yrka bifall till Stats-Utskottets förslag, dock med tillägg af ett ord, som jag för min del anser behöfligt. Det torde icke vara obekant för litet hvar bland oss att, då Riksdagen förra gången beviljade församlingarne ett anslag af 100 kronor åt hvarje småskola, under vilkor att församlingen sjelf lemnade ett lika stort tillskott, följderna af detta beslut mångenstädes blifvit, att församlingarne i sina bidrag inberäknat åtskilliga naturaprestationer, hvilka från dem utgå till lärarne och lärarinnorna, hvarigenom dessa mångenstädes af församlingen i kontant lön icke få ens 100 kronor — ty återstoden utgår i form af naturaprestationer, t. ex. fri kost, fri bostad, vedbrand o. s. v. Afsigten med den af Utskottet nu tillstyrkta förhöjningen af 120,000 kronor i anslaget är, att dessa lärares och lärarinnors lönevilkor derigenom skulle förbättras. I många församlingar åtnjuta småskolans lärare och lärarinnor för närvarande en kontant lön af 200 kronor och derjemte fri bostad och vedbrand. Det skulle nu kunna hända, att dessa församlingar skulle kunna säga, att lärarne och lärarinnorna, ehuru de endast uppbära en kontant lön af 200 kronor jemte nyssnämnda naturaprestationer, hvilka ej kunna uppskattas lägre än till 50 kronor, hafva en lön af 250 kronor, och på grund deraf göra anspråk på den här föreslagna tillökningen i statsunderstödet af 25 kronor; men lärarne och lärarinnorna skulle på det viset icke få någon löneförbättring. Detta är dock ju icke meningen hvarken med motionärens förslag eller Stats-Utskottets tillstyrkande hemställa, utan meningen är ju, att lärarne och lärarinnorna skulle erhålla en verklig löneförbättring. Jag tror därför att, om man gjorde det lilla tillägget i Utskottets förslag, att deri insköttes ordet "kontant" för att derigenom föreskrifva, att skoldistriktet skulle höja den kontanta lönen till 250 kronor, för att komma i åtnjutande af den föreslagna förhöjningen i statsunderstödet, så skulle nu påpekade förfarande från församlingarnes sida förebyggas. Jag för min del vill således förorda Stats-Utskottets förslag, med den af mig deri nu föreslagna förändringen.

Herr Hjelm: Verkliga förhållandet å åtskilliga ställen på landsbygden är, såsom Herr Örtqvist antydde, att det mål, som afsetts med de förhöjda anslagen, eller att förbättra folkskolelärares ställning, icke vinnes, ty församlingarne kringgå de be-

Ang. aflöningen för folk- och småskolelärare.
(Forts.)

stämmeiser, som Riksdagen för anslagens åtnjutande fastställt, derigenom att de bland lönevilkoren inrymma kost, ved m. m. Jag anser det af vigt att fästa uppmärksamhet vid det af den nästföregående talaren föreslagna vilkor, på det att lärare och lärarinnor verkligen må få den lön, som Riksdagen ansett för dem erforderlig och på det att åt skolorna och undervisningen der må vinnas personer med förmåga att meddela en bättre undervisning, än den som för närvarande der kan erhållas.

Jag förenar mig derföre med Herr Örtqvist.

Herr Nils Petersson: Jag hemställer till de tvänne nästföregående talarne att icke så strängt hålla på den förändring i Stats-Utskottets förslag, den ene af dem nyss föreslagit. Småskolorna äro nemligen, i min tanke, af den vigt för vårt land, att jag icke anser det vara klokt att nu uppställa ännu flera till krångei och obehag ledande vilkor för åtnjutande af här ifrågavarande statsbidrag, än som redan blifvit föreskrifna. Ej heller kan jag förstå, hvad man derigenom skulle kunna vinna till lärarnes och lärarinnornas i dessa skolor eget bästa. Ty vill församlingen verkligen tillvägagå på det sätt, Herrar Örtqvist och Hjelm antagit, så finnes för dem intet hinder att betinga sig ersättning af lärarne och lärarinnorna för husrum, vedbrand och andra naturaprestationer. För min del kan jag dock icke föreställa mig, att detta skulle blifva förhållandet, utan yrkar obetingadt bifall till Stats-Utskottets förslag, både derföre att det, enligt mitt förmenande, är riktigt och derföre att större svårigheter än de redan existerande ej böra för undervisningen i våra småskolor annat än i allra högsta nödfall och således ej under nu varande förhållanden, d. v. s. onödigtvis, uppställas.

Herr Liss Olof Larsson: I likhet med den nästföregående talaren skall jag för min del yrka bifall till Stats-Utskottets förslag i oförändradt skick. Jag tror nemligen, att de, hvilka yrkat en förändring i Utskottets hemställan, ej dermed skulle komma att göra lärarne i de ifrågavarande skolorna någon nytta. Det finnes nemligen intet stadgande, som ålägger församlingarne att hålla dessa lärare med husrum, vedbrand eller någonting dylikt, och det skulle således lätt kunna hända att, om ett sådant vilkor som det af Herr Örtqvist föreslagna i beslutet intoges, de församlingar, hvilka för närvarande betala sina småskolelärare 200 kronor i årlig lön samt dessutom bekosta dem bostäder, vedbrand o. s. v., skulle främtaga dem dessa naturaförmåner och i stället gifva dem en kontant lön. Men med en sådan förändring i aflöningssättet skulle, vågar jag tro, lärarne icke komma att blifva så särdeles belåtna. För min del anser jag mig således ur synpunkten af de ifrågavarande lärarnes eget intresse böra yrka bifall till Stats-Utskottets förslag utan någon förändring.

Häruti instämde Herr *Johan Erik Johansson*.

Herr Örtqvist: Jag skall be att få fästa den nästföregående talarens uppmärksamhet derpå, att han missuppfattat mitt yttrande förra gången jag hade ordet. Jag sade nemligen icke, att nu ifrågavarande lärare och lärarinnor hafva 200 kronor i lön jemte vedbrand, kost och andra naturaprestationer, utan jag sade, att de mångenstädes erhålla kontant endast 75 å 100 kronor. Vidare ber jag att särskildt få fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att, om Kammaren önskar en verklig löneförbättring åt lärarne och lärarinnorna vid småskolorna, det är alldeles nödvändigt att tillägga antingen det af mig föreslagna uttrycket eller något annat af samma verkan, ty annars är det mycket sannolikt, att församlingarne mångenstädes komma att förfara på det sätt, jag nyss sade, nemligen så, att, då en lärare eller lärarinna nu har 200 kronor i lön jemte fri bostad och vedbrand, de då säga, att denna lön uppgår till sammanlagdt 250 kronor, och på grund deraf begära att få de 25 kronorna i statsbidrag, ehuru lärarne och lärarinnorna i verkligheten ingen löneförbättring erhållit. Men att det varit Stats-Utskottets mening, att lärarne och lärarinnorna vid småskolorna skulle få förbättring i sina lönevilkor, detta antager jag för alldeles gifvet, då Utskottet förordat en för staten så betydande ny utgift, som 120,000 kronor.

På grund häraf yrkar jag fortfarande, att såsom vilkor för skoldistriktets rätt att komma i åtnjutande af det af Stats-Utskottet föreslagna statsbidraget måtte stadgas, att distriktet skall kontant tillskjuta en lika stor summa.

Herr Nils Petersson: Jag vill endast tillägga, att jag tror, det man skulle göra dessa lärare och lärarinnor en verklig skada, om man bifölle Herr Örtqvists förslag. Hvad Riksdagen angår, så måtte det för honom väl vara temligen likgiltigt om församlingen betalar ifrågavarande löner kontant eller in natura, endast vederbörande kontrahenter, församlingen och läraren, derom äro ense. Frågan gäller för staten endast, huruvida lönerna verkligen blifvit utbetalade, ej i hvilken form detta skett. Dessutom bör man erinra sig, att det ofta skulle blifva ganska svårt för kommunerna att bringa dylika skolor till stånd, i fall aflöningen ovilkorligen hel och hållen skulle utgå i kontanter, men icke i naturapersedlar, hvilket skulle falla sig lättare. Jag tror derföre att det är allt skäl för antagandet af Stats-Utskottets förslag och yrkar fortfarande bifall till detsamma.

Efter det öfverläggningen angående mom. a) härmed förklarats slutad, och propositioner, enligt de yrkanden som förekommit, gifvits så väl på bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick som jemväl på bifall till det af Herr Örtqvist nu framställda ändringsförslag, biföll Kammaren Utskottets hemställan.

Derefter föredrogos i ett sammanhang de förslag, som Utskottet beträffande Herrar J. Janssons, J. Jonassons, Aug. Peterssons och Åke Anderssons förrberörda motioner framlagt uti mom. b),

Ang. aflöningen för folk- och småskolelärare.
(Forts.)

Ang. aflöning-
gen för folk-
och småskole-
lärare.
(Forts.)

c), d) och e), och mot hvilka Herr Jöns Rundbäck afgifvit sin ofvan anförda reservation.

Ordet lemnades, på begäran, till

Herr Jöns Rundbäck, som yttrade: Jag har i en utlåtandet bifogad reservation uppsatt ett motförslag till de nu föredragna fyra momenten, till hvilken reservation jag får hänvisa; och jag har begärt ordet endast för att fästa Herrarnes uppmärksamhet på den omständigheten — i fall den undgått någon — att i sjelfva klämman i reservationen förekommer ett tryckfel, som ointetgör reservationens hela betydelse. Der stod nemligen "hälften", men skall vara "två tredjedelar". Jag ber således, att denna rättelse må iakttagas; och dessutom anhåller jag, att den rättelse i mitt förslag också må göras, att orden "och småskolor" utgå, då vid det förhållande, att Kammararen vid föregående moment beviljat 120,000 kronor till småskolorna, och det anslag jag i min reservation omtalat endast gäller folkskolan, det är oegentligt att dessa ord förekomma här.

Sedan jag sålunda fäst uppmärksamheten vid dessa omständigheter, vill jag blott vördsammast bedja Herrarne behjerta de skäl, som i reservationen blifvit andragna, och yrkar bifall till densamma med de ändringar jag förut nämnt, eller att "hälften" förändras till "två tredjedelar", och att orden "och småskolor" uteslutas.

Herr Jonas Jonasson i Gullaboås: Jag beklagar, att Statsutskottet fästat så ringa afseende vid de fyra nu föredragna motionerna i enahanda syfte och hvilka afse att genom statsbidrag höja intresset för folkskolan inom landet och på samma gång lindra de bördor, som drabba landet för bidragen till folkundervisningens befrämjande. Deremot gläder jag mig öfver den reservation mot Utskottets utlåtande, hvilken af Herr Jöns Rundbäck blifvit afgifven, liksom jag ock hyser den glada förhoppning, att Andra Kammararen icke skall draga i betänkande att för sin del antaga denna reservation. Jag gillar likväl Utskottets motivering, då det säger, att folkskolan i första rummet är en kommunens sak; hvaremot jag ej kan inse hvarföre Utskottet begagnat detta motiv för att afstyrka bifall till de i ämnet afgifna motionerna. Det har aldrig varit min mening, hvarken vid denna eller föregående riksdagar, då jag motionerat i detta ämne, att betaga kommunerna deras rättighet och pligt att i främsta rummet intressera sig för folkskolan och genom förhöjdt anslag bidra till dess utveckling. Jag anser nemligen, att folket, derigenom att det på debetsedlarne får se, hvilka stora utgifter som erfordras till aflöning af folkskolelärare, till skolbyggnader och skolmateriel, lätteligen blifver liknöjdt både för skola och lärare. Blefve nu folkets utgifter i någon mån minskade genom statsbidrag, så faller ju af sig sjelft, att folket på samma gång äfven skulle fatta större intresse för folkskolan och dess bästa. Har det deremot kommit till

till folkets kännedom, hvilken stor lucka eller klyfta som finnes mellan folkskolans och elementarläroverkens lärokurser, så må man icke förtycka folkets missnöje öfver den stora skilnad staten i detta fall uppställt mellan de förmögna klassernas och det egentliga folkets barn. Jag skall med några siffror ur officiella handlingar visa det stora missförhållande, som eger rum mellan statsanslagen till folkskolan och elementarläroverken. Jag har här i min hand en officiel förteckning öfver utgiftsstater till de mindre läroverken och de så kallade pedagogierna i riket, men vill, för att icke trötta Kammaren, blott uppläsa några få uppgifter i detta hänseende.

Ang. aflönin-
gen för folk-
och småskole-
lärare.
(Forts.)

Stadens namn, der läro- verket är beläget.	Antal		Bidrag af staten.	Kostnad för hvarje elev.
	Lärare.	Elever.		
Cimbrishamn	1	5	1,000 Kr.	200: —
Filipstad	3	27	7,050 "	261: 11
Haparanda	4	43	9,550 "	222: 09
Hedemora	2	18	3,400 "	188: 89
Kungelf	2	16	3,400 "	212: 50
Kungsbacka	2	10	3,400 "	340: —
Marstrand	—	24	6,400 "	266: 66
Ronneby	2	19	4,400 "	231: 57
Strömstad	—	23	4,500 "	195: 65
Sölvesborg	2	21	4,900 "	233: 33
Wadstena	3	41	8,550 "	208: 53
Wimmerby	3	26	8,057 "	309: 89

Af ofvanstående siffror framgår, att hvarje elev i elementarläroverken årligen kostar staten mer än en folkskolelärare har i statsbidrag för hela året, oaktadt han årligen undervisar hundratal barn. På hvarje elev i elementarläroverken uppoffrar staten, såsom här ofvan synes, mellan 100 till 300 kronor, under det att undervisningen för hvarje af den stora allmänhetens barn icke kostar statsverket mer än en krona och några öre om året. Man kan vid sådant förhållande icke undra på om folket klagat öfver och känner sig förnärd af att ett sådant missförhållande skall ega rum i afseende på statens bidrag till undervisningsmeddelande åt de rikets och de mindre bemedlades barn.

Och hvad gör man väl för att åvägabringa rättelse härutinnan? Ingenting. Den enda åtgärd som vidtages är att allt emellanåt bevilja löneförhöjning och dyrtidstillägg åt elementarlärarne för deras förmenta trägna arbete i skolans tjänst. Om staten i stället uppoffrade en summa af 3 kronor 80 öre för hvarje barn i skolåldern, så skulle hvarje folkskolelärare få en aflöning af 600 kronor, hvilket belopp icke utgör mer än en procent af hvad

Ang. aflöning
gen för folk-
och småskole-
lärare.
(Forts.)

staten årligen uppoffrar för att bereda undervisning åt åtskilliga millionärers söner.

På grund af hvad jag nu yttrat, yrkar jag bifall till Herr Jöns Rundbäcks reservation.

Herr Johannes Larsson: Jag har förtroende till folkskolan och folkupplysningen, att deri ligger den enda borgen för vår framtida lycka i såväl moraliskt som ekonomiskt och medborgerligt afseende. Folkupplysningen är det medel, hvarigenom människan kommer till insigt om betydelsen af sin tillvaro och sin plats i samhället.

Men detta oaktadt kan jag icke dela motionären Janssons åsigt i fråga om behovet för närvarande af ett så stort antal folkskolelärare, som han föreslagit. Jag anser, att lärarekrafterna böra vara tillgängliga i den mån behovet kräfver; och jag tror, att de böra inskjutas i det stora samarbetet så småningom för att blifva rätt gagneliga och såsom sådana erkända. Men deremot gillar jag fullkomligt motionärens åsigt deri, att staten bör erlagga de kontanta bidragen till folkskolelärarnes aflöning. Folkskolan arbetar i statens intresse, jag vågar nästan påstå, lika mycket som hvilken annan undervisningsanstalt som helst. Folkskolan, mine Herrar, har sig uppdraget det stora civilisationsarbetet att i nationen ingjuta aktning för lagarne, känslan af medborgerliga rättigheter och skyldigheter och att såmedelst bidra till förminskande af brottens och brottslingarnes antal. Hvar kan man finna de många olycklige, som åsidosatt sina förbindelser till staten, till samhället och allra mest till sig sjelfva? Jo, i fångelserna! Det är verkligen bra sorgligt, att så många och arbetsfriska personer, som skulle vara så väl behöflige och välkomne i arbetets och industriens tjänst, nu ligga bundna af sina lidelser och tygellösa böjelser. Jag hysar likväl den förhoppningen, att folkskolan i den närmaste framtiden skall klargöra för det uppväxande släktet betydelsen af dess tillvaro i samfundslifvet, och mana till en gagnande verksamhet, dock under förutsättning, att staten lemnar erforderlig hjälp för att folkskolan må kunna med fria armar verka för sitt höga mål.

Med anledning af hvad jag nu i korthet anfört, förefaller det mig, som om Stats-Utskottet för sitt tillstyrkande af afslag icke anfört tillfyllestgörande skäl. Utskottet har väl sagt att saken bör understödjas, och detta är sant, men det är för litet. Så länge staten icke erlagger de kontanta bidragen till folkskolelärarnes aflöning, så länge kommer icke folkskolan att arbeta med fria armar för sitt stora och höga mål. Kommunerna äro redan förut så tungt belastade med utskylder för kommunala ändamål att man icke bör alltför mycket undra på om de söka undandraga sig hvad de kunna, och detta kan naturligtvis icke lända till folkskolans fromma. Hvad betydelse folkskolan har för den stora fosterländska fråga som föreligger till lösning är allmänt erkänt och derom behöfver jag nu icke tala. Jag vill nu icke längre upptaga Kammarens tid, utan ber endast få uttala den

åsigten, att jag anser det vara en, om jag så får säga, billig och rättvis uppgörelse emellan staten och kommunen, hvad folkskolelärarens lön angår, att staten erlägger det kontanta bidraget och kommunen alla natura-prestationer jemte skyldighet att bygga och underhålla skolhus.

*Ang. aflönin-
gen för folk-
och småskole-
lärare.
(Forts.)*

Jag har nu uttalat min enskilda åsigt jemte skälen därför, men får uppriktigt bekänna, att jag icke tror att min åsigt, eller rättare motionärernes, vinner Kammarens bifall, utan synes mig att reservantens mening har den största utsigten för sig att vinna framgång, hvarföre jag ansluter mig till hans förslag och yrkar bifall till detsamma.

Herr August Pettersson i Hasselstad: Utskottet har såsom motiv för sitt afslag sagt, att man bör fasthålla den grundsatsen, att folkskolan i främsta rummet bör vara en kommunens angelägenhet, och att derföre vidare statsanslag icke böra komma i fråga. Ja, tänker Riksdagen på samma sätt, så får folkskolan för en lång framtid qvarstå på en låg ståndpunkt med otillräckliga lärarkrafter, med otillräcklig undervisning. Det är visserligen möjligt, att en och annan kommun finnes, som med egna medel kunnat ordna sitt folkskoleväsen på ett tillfredsställande sätt, men visst är att det stora flertalet ej förmår detta.

Af folkskoleinspektörernes berättelser för år 1873 framgår, att om alla de i skolåldern varande barn fördelas på de i riket befintliga folkskolor och småskolor, så komma på de förra 150 och på de senare 175 barn — ett alltför stort antal. Det heter visserligen, att staten bekostar halfva bidraget. Nej, visst icke. Herr Jöns Rundbäck har tydligen visat, att kommunens omkostnader till folkskolan uppgå till minst $\frac{2}{3}$ af hela kostnaden. Jag känner en kommun i Blekinge, som har haft så dryga utgifter för fattigvården, att de nästan vuxit kommunen öfver hufvudet, och har kommunen derföre måst inköpa en tomt och derå inrätta en fattiggård, som kostat 40,000 R:dr, men oaktadt dessa stora uppoffringar har kommunen icke underlåtit att iakttaga hvad den kunnat och bort göra för folkundervisningen. Sålunda har kommunen uppbyggt icke mindre än 5 nya skolhus utöfver förut uppförda 3 sådana hus samt anslagit medel till aflönande af 2 fasta och 3 ambulanta lärare, således tillsammans 5 lärare, som kosta församlingen ej obetydliga summor.

Man ser således att det finnes församlingar, som, ehuru de hafva många och stora utgifter för andra ändamål, dock icke draga i betänkande att göra stora uppoffringar för ordnande af sitt skolväsende, och det är derföre angeläget att Riksdagen kommer emellan. Jag anser folkskolan vara ett statsändamål, och då staten aflönar embetsmän för att uppsöka och bestraffa brott, så bör också staten låta sig angeläget vara att bidraga till undervisning och upplysning, hvarigenom brottens antal minskas. Jag utgår från den grundsatsen, att staten bör bestå den kontanta lönen, men då jag ser och förstår att denna åsigt icke denna gången har utsigt att vinna framgång, så får jag yrka bifall till Herr

Ang. aflönin-
gen för folk-
och småskole-
lärare.
(Forts.)

Rundbäckes förslag i den förhoppning, att Riksdagen icke skall afslå denna billiga begäran.

Herr Örtqvist: Folkundervisningens stora vikt och betydelse är af alla, äfven under den föregående diskussionen i dag, så allmänt och så varmt förordad, att jag nu icke derom behöfver säga någonting. Jag skall därför, då jag icke kan gilla det resultat, hvartill Utskottet kommit, be att få emot dess förslag göra några anmärkningar.

Utskottet säger, att folkskolan i främsta rummet bör vara en kommunens angelägenhet, och att staten endast och allenast bör understödja densamma. Deremot kunde väl åtskilligt vara att säga, men under antagande att Utskottets åsigt så till vida är riktig, att folkskolan äfven är en kommunens angelägenhet, vill jag blott påpeka, att de motionärer, som i ämnet motionerat, icke begärt, att staten skall öfvertaga *hela* omkostnaden för folkskoleväsendet, utan de hafva endast begärt understöd för folkskolan.

Att nu emellertid folkskolan icke är blott och bart en kommunens, utan äfven en statens angelägenhet, framgår väl tydligt deraf, att staten ålagt hvar och en af sina medborgare att ovilkorligen inhemta ett visst kunskapsmått. Nå, har staten gjort detta, anser staten inhemtandet af ett visst kunskapsmått vara för dess bestånd och välbefinnande nödigt, så lärar väl skolan vara en statsangelägenhet på samma gång som den är en kommunal angelägenhet. Men icke nog härmed. Staten har gått ändå längre; den har icke öfverlemnadt åt kommunen att bestämman, huru folkskoleväsendet bör ordnas, eller huru betalningen skall utgå, utan staten har föreskrifvit, att hvarje lärare och lärarinna skall hafva så och så stor lön. Ja, staten har icke stannat dervid, utan det finnes exempel på, att statens embetsmän innehållit statsbidraget och låtit derfor uppföra folkskolehus, då kommunen vägrat att uppföra sådana. Kan man under sådana förhållanden säga, att folkskoleväsendet är en blott och bar kommunal angelägenhet? Jag tviflar derpå. Och derjemte är det att märka, mine Herrar, att, såsom jag redan förut påpekat, staten för sin egen säkerhet, för sitt eget välbefinnande stadgat ett visst kunskapsmått för en och hvar af sina medborgare. Det finnes en princip, som kallas för personlighetsprincipen, och som redan i vår lagstiftning vunnit erkännande, i ty att medlemmarne af Andra Kammaren väljas efter denna princip; alla som stå öfver det s. k. strecket ega att afgifva en röst vid val till denna Kammare. Som Herrarne veta, hafva riksdag efter riksdag förslag framstälts att få denna princip tillämpad i dess fulla utsträckning, och den är också i sig sjelf fullkomligt riktig. Den är den enda riktiga, väl icke då det gäller bestämmande af beskattning, men då fråga är om val af förtroendemän. Men jag frågar: är vårt folk moget för tillämpning af denna princip? Jag tror det icke, jag är förvissad om att det skulle leda till beklagliga följder, om den nu i sin fulla utsträckning tillämpades. Emellertid, då denna princip är i sig sjelf riktig och äfven fått sitt erkännande i lagstiftningen, är det säkert, att

den med eller mot vår vilja arbetar sig fram, och det vore då godt om vi hade bibragt vårt folk en sådan bildning, att det vore moget för tillämpningen af denna princip. Härtill åtgå naturligtvis flera decennier, men principens fulla utsträckning dröjer helt visst ej så länge. Kanske den i lagstiftningen vinner sitt fulla erkännande långt innan man kan anse sådant nyttigt och godt för vårt samhälle.

Ang. aflönin-
gen för folk-
och småskole-
lärare.
(Forts.)

Första villkoret för folkskoleväsendets utveckling är emellertid, att vi få ett tillräckligt antal skickliga lärare och lärarinnor. Men för att åvägabrunga detta är nödvändigt att få undanröjda alla de hinder, som nu resa sig emot denna önskans uppfyllande. Hvilka äro då dessa hinder? Jo, då man forskar efter anledningen dertill, att ett tillräckligt antal lärare ej antages, finner man densamma ligga i kommunernas oförmåga att tillskjuta de kostnader, som för ändamålet äro behöfliga. Det första vi hafva att göra är således att undanröjda detta hinder. Detta lärer väl icke på annat sätt kunna ske, än att staten träder emellan, och detta är just hvad samtliga ifrågavarande motionärer i ämnet begärt. Deras begäran är ytterst anspråkslös. De hafva endast begärt, att kontanta lönerna för lärare och lärarinnor inom 600 kronor skulle af staten tillskjutas. När man ser efter, hvad detta gör på hvar och ett skolbarn, så blir det 3 kronor 84 öre på hvarje. Om sålunda hela kontanta lönen af staten tillsläppes, så utgör det 3 kronor 84 öre på hvarje i folkskolan undervisadt barn. Deremot bidrager staten till undervisningen för hvarje barn, som intages i pedagogierna och de lägre elementarläroverken, med *ett hundrasextioen kronor 23 öre!* När staten bekostar så mycket på undervisning för de bemedlades barn, så är det icke för mycket begärdt, att staten för hvarje barn, som undervisas i folkskolan, hvilka barn tillhöra den fattigaste delen af nationen, lemna ett bidrag af endast 3 kronor 84 öre. Om staten verkligen önskar folkundervisningens befrämjande, så bör den lemna detta bidrag, och jag får säga, att jag är lifligt öfvertygad derom, att det fulla bifallet till motionärernes nu framställda begäran endast är en tidsfråga.

Såsom saken nu står, ämnar jag inskränka mig till att yrka bifall till Herr Jöns Rundbäcks reservationsvis framställda förslag, att $\frac{2}{3}$ af den kontanta lönen och högst 400 kronor skola af staten tillskjutas. Detta gör för hvarje barn, som i folkskolan undervisas, 2 kronor 56 öre, och efter alla de uttalanden jag på förmiddagen hört i denna Kammare, betvivlar jag icke att Kammarerna skall enhälligt antaga reservanternes förslag, hvilket jag på det varmaste förordar.

Med Herr Örtqvist instämde Herrar *Olof Olsson* i Olebyn, *Ekman*, *Fahlander*, *Malmberg*, *A. Staaff*, *Lindstedt* och *Biesert*.

Herr Linné: Herr Talman, mine Herrar! Efter de yttranden, som blifvit af de siste talarne afgifna, kan jag fatta mig helt kort, hvilket äfven bäst öfverensstämmer med mina svaga krafter och i denna Kammare ööfvade lungor.

Ang. aflöningen för folk- och småskolelärare.
(Forts.)

Om Riksdagen vill gifva ett kraftigt handtag åt folkundervisningen i vårt land, bör den framför allt understödja folkskolan. Det största hindret för att folkskolan icke kan uträtta mera än den gjort, hvilket är allt för litet i förhållande till dess stora mål, beror helt och hållet derpå, att den har alltför ringa antal lärare. Erfarenheten visar att i landskommuner, icke blott fattiga, utan äfven jemförelsevis mera bemedlade kommuner, antalet af lärare är otillräckligt. Om Riksdagen skulle, såsom jag önskar, bifalla Herr J. Janssons motion, så skulle kommunerna skynda att antaga ett tillräckligt antal lärare, och folkskolan komma i önskvärd blomstring. Ty man må tillhöra hvilket politiskt parti som helst, så, när det är fråga om folkskolan, fins det blott ett parti. Alla vilja dess väl, men stora grundsatser fordra längre eller kortare tid att utveckla sig, och som jag tror mig veta, att Herr Rundbäcks reservation har största utsigt att blifva antagen, så får jag till densamma yrka bifall, i den förhoppning, att, innan visaren på tidens ur gått många streck till, vi skola i detta afseende hafva tagit steget fullt ut. Om 1875 års Riksdag fattar detta beslut, gör den sig väl förtjent af svenska folkets hjertliga tack. Den skall förvärfva sig ett äradt namn på historiens blad och af efterverlden en god dom. Skulle ett motsatt beslut fattas, hvilket jag icke vill eller kan tro, så får jag säga, att det kommer att väcka hos många tänkande svenske män en förvåning ännu större än den, som på sin tid framkallades af beslutet om afslag å framställningar om höjandet af svenska presterskapets bildning. Såsom jag förut sagt, skulle jag helst hafva önskat bifall till Herr Janssons motion, emedan densamma skulle medföra möjlighet att försätta folkskolan i tidsenligt skick, men på förut anförda skäl får jag yrka bifall till Herr Rundbäcks reservation.

Herr Lars Ersson i Wik: Då jag för en stund sedan begärde ordet, var det för att gifva till känna, att jag instämde med Herr Jöns Rundbäck, men, som min mening så icke uppfattades af Herr Talmannen, ber jag nu att få upprepa detta tillkännagivande.

Herr Åke Andersson: Jag hade visserligen ämnat yttra några ord emot Stats-Utskottets motivering för sitt afslag å motionerna i frågan, der Utskottet säger det bör vara en kommunens skyldighet att understödja folkskolan, men då jag häri redan blifvit förekommen af Herr Örtqvist och mina åsikter i detta hänseende i öfrigt öfverensstämma med hvad Herr Jöns Rundbäck i sin vid betänkandet fogade reservation uttalat, inskränker jag mig till att instämma med honom.

Herr And. Johansson: Då både behovet och gagnet af folkskolans verksamhet för upplysningens utbredande inom vårt land har under decennier varit allmänt känt och erkänt, så väl inom som utom Riksdagen, så kan man med skäl förundra sig öfver, att staten skulle mindre vilja understödja folkskolan

än andra med densamma likartade undervisningsanstalter. För att visa att så likväl är förhållandet, ber jag att få påpeka, att vid universiteten och elementarläroverken bestrider staten hela kostnaden för lärarepersonalen. Stats-Utskottet har i 55:te punkten af sitt nu till behandling föreliggande betänkande föreslagit, att staten skulle betala hälften af kostnaderna för folkhögskolorna, likaså bestrider staten hälften af kostnaderna för småskolorna, men deremot skulle det i sjelfva verket efter Utskottets förslag icke blifva mer än $\frac{1}{3}$, som staten skulle tillskjuta till folkskolorna, hvilket Herr Jöns Rundbäck i sin beräkning tydligen ådagalagt. Att folkskolan af staten på detta sätt fortfarande skall behandlas så styfmoderligt, det kan jag för min del icke anse vara hvarken rätt eller klokt, om staten vill befrämja den goda sak, som med folkskolan afses, nemligen folkupplysningens befrämjande, lika litet som jag kan anse det vara rätt och billigt mot kommunerna, som redan förut hafva ganska stora kommunalafgifter att bestrida. I anledning häraf och i öfrigt på de skäl, som blifvit framhållna dels af motionärerne i den föreliggande frågan och dels af föregående talare, anser jag det vara billigt, att staten betalar halfva kostnaden såväl för folkskolorna som för folkhögskolorna och småskolorna, och detta inträffar i det närmaste, om staten betalar två tredjedelar af den kontanta folkskollärelönen och kommunerna den öfriga tredjedelen jemte natura-prestationerna af bostad, vedbrand, kofoder m. m. På grund af hvad jag nu anfört, anhåller jag, att Kammaren måtte afslå Stats-Utskottets betänkande och antaga Herr J. Rundbäcks reservation.

Ang. aflönin-
gen för folk-
och småskole-
lärare.
(Forts.)

Herr Uhr: Då staten vid de högre skolorna betalar icke endast hela aflöningen till lärarepersonalen, utan till och med uppbygger skolhusen, tycker jag att folkskolan är jmförelsevis bra illa stäld, ty äfven om den icke bör vara likstäld med de högre skolorna, anser jag dock, att staten bör helt och hållet aflöna lärarne och lärarinnorna vid folkskolorna; men, då man icke kan erhålla allt på en gång, är jag nöjd om staten med två tredjedelar deltager i omkostnaderna för folkskolorna och yrkar därför bifall till Herr J. Rundbäcks reservation.

Herr Danielsson: Det kunde visserligen synas vara alldeles öfverflödigt, att jag nu tager till ordet; ty då ingen enda uppträdt och yrkat bifall till Stats-Utskottets förslag, så tror jag det förefinnes stora utsigter för att det faller, men det är dock en sak, som jag velat omnämna. Det är oss alla bekant, huru kommunalutskylderna år från år stegrats och huru svårt det är att anskaffa medel till bekostande af skolhus och skolmateriel m. m. samt aflöande af lärare. I synnerhet är det en stor svårighet att å orter som äro skoglösa förse folkskolelärarne med vedbrand. Vi veta alla, att han eger rätt att till bränsle fordra ved och att han icke är skyldig att i stället mottaga torf eller andra brännbara materialier.

Ang. aflöningen för folk- och småskolelärare.
(Forts.)

Vi hafva i det fallet en ganska stor erfarenhet. Det har nemligen icke varit oss möjligt att förse lärarne med vedbrand, emedan detta icke utan den största svårighet låter sig göra i sådana skoglösa trakter, utan vi hafva i stället varit nödsakade att ingå aftal med lärarne, hvarigenom dessa kunna betinga sig i ersättning icke obetydliga summor.

Jag betraktar frågan icke synnerligen stor, utan ser uti detta anslag endast så att säga ett dyrtidstillägg, genom hvilket församlingarne erhålla ett väl behöfligt bidrag till att hålla folkskolan uppe i det skick som erfordras, och jag tror till och med, att det komme att utgöra en liten eggelse för församlingarne att fullgöra sin skyldighet derutinnan.

Jag hoppas, att Kammaren bifaller hvad reservanterne föreslagit, och att Stats-Utskottet icke håller så mycket på sitt förslag.

Herr Rossander: Då hittills endast representanter från landsbygden yttrat sig i frågan, så anser jag att åtminstone en statsrepresentant bör säga sin tanke, och jag gör det, då jag vet, att äfven många andra dela den med mig. Jag ber då att få förklara, att det är med särdeles nöje, som jag instämmer i den reservation, som Herr Jöns Rundbäck afgifvit.

Jag tror, att den föreliggande frågan är en af de största och viktigaste, som öfver hufvud taget kunna förekomma i en riksförsamling, och att den särskildt är den till sina följder viktigaste, som under denna riksdag ännu varit före. Jag får försäkra, att jag uttalat detta icke ensamt i mitt eget namn, utan att, såsom jag nyss yttrade, många härutinnan hafva samma tanke som jag. Jag yrkar bifall till reservationen.

Herrar *Lundström* och *H. Schultz* förenade sig i Herr Rossanders yttrande.

Herr Carl Ifvarsson: Då jag icke hört en enda röst höja sig emot Herr Jöns Rundbäcks förslag, så skulle man väl med allra första kunna afsluta diskussionen. Man tyckes vara temligen ense uti att vilja bifalla samma förslag och jag vill blott uttrycka den önskan, att, i händelse frågan kommer under gemensam votering, enhälligheten då måtte vara lika stor inom denna Kammare, något som jag dock icke vågar hoppas, men nästan är benägen att tro, då jag hört så många yttra sig i samma syftning. Jag har verkligen icke deltagit uti Utskottets handläggning af detta ärende, men jag må tillstå, att jag härutinnan står på samma ståndpunkt som Herr Jöns Rundbäck och jag önskar, som sagdt, att enhälligheten må visa sig lika stor, derest det skulle gå till gemensam votering.

Herr Jöns Pehrsson: Då jag nu uppträder i en fråga, sådan som denna, der man kan hysa vissa betänkligheter mot det stora beröm, som hittills flödat öfver reservantens förslag, och uti hvilket det synes vara stor anledning att vänta, det ännu

många skola instämma, får jag till en början tillkännagifva, att jag icke har något emot eller på något vis kommer att för denna gång sätta mig emot detta förslag, ehuru jag tror, att den, som önskar den bästa framgång åt folkskolan, ser till, att man icke går så långt med att anslå statsanslag åt densamma, att hela folkskolelärarecorpsen faller på den tanken att blifva något trotsig eller, så att säga, högfärdig. Jag tror snarare, att en tillmötesgående enkelhet och en god medverkan bäst befördra folkupplysningen, och, för min del, kan jag icke önska, att våra folkskolor blifva så omhuldade, som våra elementarläroverk, att en sådan anda uti de förra skulle blifva rådande, som den, hvilken man från vissa håll söker att i elementarläroverken framkalla. Ett enda skäl finnes, hvarföre man icke skulle behöfva frukta för att hela folket finge en sådan tanke, som den, hvilken jag nyss omnämnde, och det är, att splitet kanske då icke blefve så stort, som man eljest kunde befara.

Såsom jag förut sagt, yrkar jag bifall till reservationen, på samma gång som jag dock vill förklara, det jag anser folkskolan vara en kommunens angelägenhet lika väl som den i hög grad befrämjar statens ändamål och måste vara dess säkra grundval.

Herr *Ola Andersson* instämde med Herr *Jöns Pehrsson*.

Herr *Joh. Jönsson*: I likhet med den siste ärade talaren kan jag instämma uti Herr *Jöns Rundbäcks* reservation; och ehuru jag, för min del, helst säge, att staten öfvertog hela den kontanta aflöningen åt folkskolelärarne, finner jag det dock lämpligast att, som saken nu står, inskränka mig till att bifalla nämnda reservation.

Herr *Törnfeldt*: Det kunde verkligen gå an att, såsom *Utskottet* säger, bibehålla folkskoleväsendet såsom en kommunens angelägenhet, om nemligen alla kommuner vore alldeles lika i utsträckning, folkmängd och förmögenhetsvillkor. Men då stor skillnad härutinnan råder, kan det aldrig blifva rättvist. Ty huru liten en kommun än är, behöfver den dock en skola, och lärarnes löner skola utgå såsom lag föreskrifver; och då kan det för somliga blifva dyrt nog. Efter hvad jag erfarit, ligger hos den stora allmänheten så djupt rotad den tanken, att, lika väl som staten nu underhåller elementarläroverken och aflönar dess lärare, så bör den omsider också göra med folkskolan: nemligen helt och hållet lemna den kontanta lönen. Förrän det sker beredes aldrig riktig ordning och framgång åt folkskolan. Det finnes hos allmänheten, likasom det äfven skönjes inom denna *Kammare*, afund mot den högre bildningen, mot lärdomsskolorna. Denna afund är rättmätig, jag vågar påstå det. Men det är gifvet, att om äfven folkskolan får samma förmåner, skall afunden upphöra, och sedan kan nationen och dess ombud i endrägt sträfva till nationens upplysning både med hänseende till den högre och lägre bildningen.

Ang. aflöningen för folkskole- och småskolelärare.
(Forts.)

Ang. aflöning-
gen för folk-
och småskole-
lärare.
(Forts.)

Jag skulle, i likhet med åtskilliga andra talare, helst se att man med ens toge steget ut och beslöt lemna folkskolan *hela* den kontanta lönen åt dess lärare, men då detta icke kan ske, så instämmer jag uti Herr Jöns Rundbäcks reservation, icke såsom något definitivt, utan såsom ett öfvergångssteg till hvad som bör blifva det normala förhållandet, nemligen att staten lemnar *hela* den kontanta lönen åt folkskolelärarne.

Herrar *Silfverstolpe, Lyth, Gustaf Jonsson, Nils Petersson* och *Bolin* gifvo hvar för sig tillkänna, att de biträdde Herr Jöns Rundbäcks mening i förevarande fråga.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade icke något annat yrkande blifvit gjordt, än att det förslag, som Herr Jöns Rundbäck i sin reservation framställt, måtte bifallas med de förändringar deri, hvilka reservanten sjelf i sitt nu afgifna yttrande föreslagit. Herr Talmannen gaf emellertid först proposition på bifall till Utskottets hemställanden i de föreliggande momenten samt derefter på nyssnämnda yrkande; och som den senare propositionen besvarades med öfvervägande ja, hade Kammaren alltså, med afslag å Utskottets hemställanden, beslutit, "att till aflöning af hvarje examinerad, vid folkskola antagen lärare eller lärarinna, som i årlig lön, beräknad efter stadgade grunder, åtnjöte utom husrum, vedbrand och kofoder minst 500 kronor, samt meddelade undervisning i skolan minst åtta månader af året, skoldistriktet skulle ega att af statsmedel bekomma ett årligt bidrag, motsvarande två tredjedelar af den lön läraren eller lärarinnan förutom husrum, vedbrand och kofoder åtnjöte, hvilket bidrag dock icke finge öfverstiga 400 kronor; och att anslaget till lönestillskott åt lärare vid folkskolor skulle med 373,200 kronor förhöjas."

Om anslag för
undervisning i
ritning vid
folkskolorna.

24:de punkten.

Utskottet hade hemställt:

att Herr *J. G. Granlunds* motion, N:o 81 — hvori föreslagits att Riksdagen skulle från och med år 1876 till Kongl. Maj:ts disposition ställa ett förslagsanslag af 25,000 kronor för att, på sätt Kongl. Maj:t lämpligast funne, befordra undervisningen i ritning vid rikets folkskolor — icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Ordet begärdes af

Grefve Sparre, som yttrade: Vi hafva här talat så mycket om folkundervisningen, och det är också otvifvelaktigt en fråga, som bör intressera representationen. Men det synes mig likväl som om man, vid betraktande af denna undervisning, borde i främsta rummet fästa afseende vid de barns behof, hvilka åtnjuta denna undervisning. Det är utan tvifvel $\frac{9}{10}$ -delar för att icke säga $\frac{99}{100}$ -delar af dessa barn, hvilka, mögnade till män eller

qvinnor, måste lefva af sina händers arbete. Den undervisning, de åtnjuta och som grundlägger deras framtida yrkesbildning, är för dem lika vigtig som den bokliga undervisningen. Det lider emellertid intet tvifvel att undervisning i ritkonsten är den förnämsta grundvalen för all slags slöjdskicklighet. Jag vill i denna sena timme icke trötta Herrarne med att meddela utdrag af de yttranden, som i detta hänseende blifvit afgifna utaf den af Kongl. Maj:t tillsatta komité för ordnande af den lägre tekniska undervisningen i riket. Jag vill endast nämna, att denna komité såsom det allra första vilkoret för ernående af slöjdskicklighet uppställt ritkonsten; och jag behöfver icke tillägga, huruledes man, genom den undervisning man gifver barnen uti ritning, lemnar den på köpet de allra första matematiska begreppen. Derigenom vänjer man dem också vid att uppmärksamt betrakta föremålen, så att de sedan kunna återgifva dem på papperet; man vänjer dem att med mera skarp blick iakttaga felen och förtjensterna hos de maskiner, verktyg och dylikt, som de hafva för sig. Jordbrukaren med afseende å de för jordbruket erforderliga byggnader och redskap, arbetaren, ja hvarje människa, åtminstone om hon har något praktiskt yrke, är i behof af insigt i ritkonsten. Stats-Utskottet har i sitt utlåtande visserligen erinrat, att undervisning deri vid folkskolelärareseminarierna numera meddelas, och jag har nog sett, att i instruktionen för dessa seminarier innehålles föreskrift derom, men ett faktum är dock, så vidt jag har mig bekant, att de folkskolelärare, som derifrån komma till skolorna på landet, *icke* lemna sådan undervisning. Och *om* de ega någon färdighet i denna konst, är den för visso högst obetydlig. Ingen må emellertid här föreställa sig, att jag med detta mitt anförande, såsom ordspråket säger, tigger för min sjuka mor. Elfsborgs läns landsting har nemligen sjelft genom årliga anslag föranstaltat, att tillfälle finnes för folkskolelärarne att årligen genomgå en kurs i ritkonsten, och man har redan kommit så långt, att dylik undervisning kan erhållas i nära 100 af länets 227 socknar, eller i närmare hälften af desamma; jag vill hoppas att inom få år härefter tillfälle till sådan undervisning skall stå till buds i alla kommuner inom detta län. Just erfarenheten härom och om den tillfredsställelse öfver denna möjlighet att inhemta öfning i teckning, som allmänt förspotts, gifver mig anledning att bestämdt förklara, det meddelande i folkskolorna af sådan undervisning är af största vikt, och derfor anser jag mig ock böra tillstyrka bifall till motionärens förslag i ämnet. I allmänhet hafva vi väl ock kommit så långt i vårt föreställningssätt, att verklig bildning anses innefatta ej blott bokliga kunskaper utan jemväl hvad hvarje människa behöfver veta med hänsyn särskildt till sitt yrke; och med anledning däraf bör arbetarens behof af insigt i ritkonsten ej alldeles åsidosättas utan i stället tillgodoses. Man torde visserligen kunna anmärka, att det begärda anslaget är för åsyftade ändamålet otillräckligt, och det är möjligt att så är förhållandet, men ett beviljande deraf skulle ändock från Riksdagens sida innebära ett erkännande och

Om anslag för undervisning i ritning vid folkskolorna.
(Forts.)

Om anslag för undervisning i ritning vid folkskolorna. (Forts.)

ett behjertande af den goda saken, och jag yrkar derfor bifall till motionärens ifrågasvarande förslag.

Herr Hjelm: Då jag sjelf i en motion vågat uttala mig i samma syfte, som Herr Grefve Sparre nyss gjort med anledning af föreliggande motion, kan jag, som ej tänker framställa något särskildt yrkande, ej annat än instämma med nämnde talare och vill tillika uttala den iakttagelse jag varit i tillfälle att göra i min hemort, den nemligen, att ritöfningarne i folkskolorna visat sig särdeles välgörande för eleverna, sedan de upphört med skolgången och kommit ut i lifvets förhållanden, hvilket välgörande inflytande visat sig ej mindre för de qvinliga än de manliga eleverna.

Herr Silfverstolpe: Jag ber att få instämma i det yttrande, som af Herr Grefve Sparre afgifvits, och vill dertill endast lägga några ord. På landet finnas nemligen ganska många skickliga yrkesidkare, såsom snickare, vagnmakare, smeder med flere, hos hvilka man dock måste beklaga bristande öfning och insigt i ritkonsten. Om de blott varit i tillfälle inhemta så mycket deraf, att de kunde förstå en ritning öfver något redskap och med ledning deraf förfärdiga det samt riktigt bestämma dess mått och dimensioner efter den uppgjorda skalan, vore dermed redan mycket vunnet. Jag yrkar derfor bifall till Herr Granlunds motion.

Herr Hörnfeldt: För min del yrkar jag bifall till Utskottets förslag och ber att få fästa Herr Grefve Sparres och öfrige med honom instämmande talares uppmärksamhet derpå, att om förevarande motion bifalles och så vida meningen ej är att deri begärda anslaget skall mångdubblas, det belopp, som belöper sig på hvarje kommun i riket, uppgår till ej fullt 7 kronor, enär kommunernas antal utgör 3,727; och jag vill hemställa, huruvida det kan vara möjligt att för ett sådant belopp erhålla skickliga undervisare i ritkonsten. Vill man derfor uppnå det mål, som med motionen afses, måste anslaget höjas till betydligt högre belopp, och vill man att med undervisningen i ritkonst vid folkskolorna skall vinnas något nämnvärdt resultat, måste hvarje skola kunna påräkna åtminstone 50 å 100 kronor årligen för ändamålet, hvilket åter förutsätter ett anslag af omkring 200,000 kronor. Klart är åtminstone, att motionärens förslag, sådant det nu är, ingalunda är praktiskt, enär dess antagande icke skulle leda till det mål, som afses.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Uhr: Ingalunda afskräckt af den siste talarens anförande, yrkar jag afslag å Utskottets ifrågasvarande hemställan, enär en liten ersättning till skolläroarne för det de jemväl meddela undervisning i ritkonsten alltid är bättre än ingen. Af Utskottets förslag ser det ut, som om man ville att sådan undervisning skulle lemnas för intet. Äfven om ersättningen, såsom det påpekats,

skulle på hvarje lärare belöpa sig till endast 7 kronor, är det ju alltid något; och jag ber därför att få instämna med Herr Grefve Sparre. Skulle det sedermera visa sig, att alla folkskolelärare skulle vara villiga meddela dylik undervisning, så kan man ju vid en kommande riksdag begära större anslag för ändamålet.

*Om anslag för
undervisning i
ritning vid
folkskolorna.
(Forts.)*

Grefve Sparre: Med anledning af representantens från Västernorrland invändning, att det begärda anslaget skulle vara otillräckligt för ändamålet, ber jag få meddela följande upplysningar. Jag nämnde nyss att inom Elfsborgs län undervisning i ritkonst meddelades i ungefär halfva antalet af dess folkskolor. Detta har skett under följderna af de 4 å 5 år, som folkskolelärarna i länet beredts tillfälle att årligen genomgå en kurs i ritning. Dessa kurser hafva kostat länet 400 kronor för året. Detta belopp, fördelat på alla folkskolorna i länet, gör icke fullt två kronor på hvarje skola. Icke dess mindre har denna obetydliga summa räckt till för åstadkommande af det resultat, jag nyss nämnde. Jag ber att få upplysa huru härmed tillgått. Landstinget har nemligen bekostat dylika ritkurser två gånger om året i två aflänets städer, nemligen Wenersborg och Borås, samt tilldelat mindre stipendier åt de folkskolelärare, hvilka deltagit i dessa kurser. Folkskolelärarna hafva också flitigt, så långt tiden det medgifvit, besökt ritkurserna, och antalet af lärare i länet, som sålunda begagnat sig af denna undervisning, uppgår redan till 120, hvilka sedermera sjelfmant bibringat sina elever den kunskap i ritkonsten, som de sjelfva under ledning af skickliga lärare inhämtat.

Och denna undervisning i ritning vid folkskolorna medför ingen kostnad, ty skolråden hafva föranstaltat så, att en eller ett par timmar i veckan, under hvilka det åligger folkskolelärarna att tjenstgöra i skolan, egnas åt undervisning i ritkonsten, med hvilken de lika gerna sysselsätta sig som med något annat, mången gång måhända mycket hellre, enär barnen finna sig roade och intresserade deraf.

Har således denna summa af 400 kronor årligen varit tillräcklig i Elfsborgs län för att åtminstone bereda en vacker början i den angifna riktningen, så föreställer jag mig att man med någorlunda ekonomi med dessa 25,000 kronor, fördelade på tjugufyra län — det gör för hvarje län ungefär två och en half gång så mycket som Elfsborgs län bekostat för ändamålet — skall kunna uträtta rätt mycket.

Låt oss därför icke låta afskräcka oss af den siste talarens skrämskott! Ty, vill man saken, så måste den gå; och jag ber ännu en gång att få lägga Kammaren på hjertat vigten af det ärende, hvarom nu är fråga.

Jag sade nyss det jag ej ville besvära Kammaren med uppläsande af det yttrande, som komiterade för ordnandet af den lägre tekniska undervisningen i riket afgifvit. Jag ber dock att derur få anföra följande ord: "Redan i det underdåniga utlåtande, som förut blifvit afgifvet, har komitén haft tillfälle fästa uppmärksamheten på det stora inflytande, som den tekniska under-

Om anslag för
undervisning i
ritning vid
folkskolorna.
(Forts.)

visningen utöfvar på den högre industriens utveckling. Men den befrämjande inverkan, tekniken röner af vetenskap och konst, är icke inskränkt till de stora industrigrenarne; den sträcker sig till alla delar af näringslivet omätliga område. Det är icke endast ingenjören, konstruktören, styresmannen för stora industriella företag, som för sin verksamhet måste söka ljus och vägledning i vetenskapens anvisningar; de, som på alla olika grader skola handla såsom ledare af dessa företag, äro deraf i behof: ja, äfven de djupaste leden af de talrika industriidkande klasserna kunna för sina arbeten hemta gagn af vetenskapens och konstens tillämpningar“.

Vidare yttra komiterade: “Slutligen gifves det ett stort antal tekniska yrken, för hvilkas rätta utöfning en utbildad smak och färdighet i teckning äro i hög grad af behofvet påkallade. Möbelsnickeri, handtverksmålningen, juvelerareyrket, litografien, träsnideriet, gjutkonsten med flera tillhöra dessa. Det är ett anmärkningsvärdt drag i vår tids industriella utveckling, att, på samma gång man genom naturvetenskapernas och den praktiska mekanikens biträde söker underlätta arbetet, föröka produktionen och bereda nya förvärfskällor, man tillika oförlåtligt sträfvar att gifva skönhet åt formen och att vid sammansättningen af arbetsprodukternas olika delar motsvara de estetiska lagarnes fordringar. Huru vigtig vid sådant förhållande en väl ordnad ritundervisning måste vara för de konstindustriella yrkena är lätt att finna“.

Jag vill icke trötta med att uppläsa något vidare ur detta betänkande. Ej heller behöfves det. Ty jag är öfvertygad om att hvar och en som känner våra folkskolor samt de yrken och de samhällsklasser, hvilkas barn der skola åtnjuta sin undervisning, också veta, att man i främsta rummet bör göra allt för att öka dessa barns förmåga att vid sitt inträde i det egentliga lifvet med sina händers arbete kunna förtjena sitt bröd.

Herr Hörnfeldt: Jag ber att få försäkra så väl den siste ärade talaren som Kammaren i allmänhet, att hvad jag nyss yttrade icke var något skrämskott för att vilseleda, lika litet som jag brukar med granna fraser söka inverka på någons öfvertygelse. I öfrigt ber jag att, med anledning af hvad den siste ärade talaren yttrade, få anmärka, att om man med ett så ofantligt litet anslag, som det Elfsborgs läns landsting beviljat, kan åstadkomma så mycket, så är det enligt min tanke öfverflödigt att Riksdagen träder emellan; ty kan man med $1\frac{3}{4}$ krona åvägbringa en dylik undervisning inom en kommun, så är det bättre att låta det bero på kommunerna sjelfva att vidtaga åtgärder därför än att kasta omsorgen derom på Riksdagen. Jag hoppas därför, att det granna tal, hvarmed Grefve Sparre nyss undfägnade Kammaren, för att öfvertyga densamma om nödvändigheten för Riksdagen att här vid lag träda emellan, icke skall vinna något gehör. Kan en kommun åter icke åstadkomma $1\frac{3}{4}$ krona för ändamålet, så är det i sanning illa stäldt med det kommunala intresset för saken. Jag tror emellertid icke, att man med så ringa belopp som det af Herr Gran-

lund föreslagna kan åstadkomma något så särdeles stort resultat, utan anser mig hafva skäl att fortfarande förorda bifall till Utskottets förslag.

Om anslag för undervisning i ritning vid folkskolorna.
(Forts.)

Herr Gumælius: Jag instämmer i syftet med Grefve Sparre, men med afseende på beslutet med Herr Hörnfeldt. Det är godt och väl att här är fråga om ett anslag till folkskolan, och mera behöfs i sjelfva verket icke, för att man skall blifva välvilligt stämd mot förslaget, än att man hör att det åsyftar folkskolans bästa. Men det är ej nog att visa sig välvilligt stämd; man måste äfven tillse, om här vid lag ett praktiskt resultat kan åstadkommas. Om det vore fråga om att anslå medel till aflöning åt *folkskolelärarne* för att de meddela undervisning i ritning, vore det anslag, som här är i fråga, orimligt lägt; vore det åter, såsom Grefve Sparre sagt, endast meningen att med anslaget bereda lärarne tillfälle att sjelfva vinna sådan undervisning, så tror jag det vore bättre att låta det fortgå på samma sätt som hittills, eller att sådan undervisning lemnas uti folkskolelärare-seminarierna, eller också, såsom det tillgår i Elfsborgs län äfvensom i det län jag tillhör, att landstingen, för att påskynda en sådan undervisnings införande, bevilja måttliga anslag för ändamålet. Saken är dermed bättre betjent och blir troligen bättre ordnad. Om staten skulle träda emellan och taga saken om hand, så blefve det kanske, såsom Grefve Sparre yttrade, till en början 2½ gånger dyrare och måhända snart ännu kostsammare, än om orterna finge fortfarande ordna densamma efter omständigheterna.

Dessutom ber jag få erinra om en annan omständighet i afseende på sjelfva motionen. Den afser ingalunda att, såsom Grefve Sparre nyss framstälde, endast bereda undervisning åt folkskolelärarne, utan motionären talar om, att folkskolelärarne skulle kunna få någon aflöning för denna särskilda undervisning, och att i sådana skolor, der ej lämplig person finnes att meddela undervisning i ritning, man skulle vidtaga åtgärder för att inom kommunen skaffa annan lämplig person dertill mot ersättning af detta anslag. Detta är således ett helt annat syfte och sätt, än hvad Grefve Sparre framhållit såsom anslaget syfte.

Under sådana förhållanden, och då dessutom för det mål, motionen åsyftar, den föreslagna summan alls icke kan anses tillräcklig, utan förslagsanslaget skulle komma att mångfaldigt öfverskridas för att afsigten dermed skulle vinnas, anser jag mig böra yrka bifall till Utskottets hemställan.

Herr Hübinette: Då jag finner mig vara helt och hållet förekommen af den föregående ärade talaren, anhåller jag att få instämma med honom och yrka bifall till Utskottets hemställan i denna punkt.

Grefve Sparre: Motionären hade begärt, att Riksdagen måtte från och med år 1876 till Kongl. Maj:ts disposition ställa ett förslagsanslag af 25,000 kronor för att, på sätt Kongl. Maj:t lämp-

Om anslag för
undervisning i
ritning vid
folkskolorna.
(Forts.)

ligast funne, befordra undervisningen i ritning vid rikets folkskolor. Hvad motionären kan hafva yttrat i sina premisser hör ej hit. Det ofvan anförda utgör sjelfva klämman; och jag känner ej något lämpligare sätt för Riksdagen att gå till väga än att ställa de begärda medlen till Kongl. Maj:ts disposition. Jag skulle visserligen, i likhet med Herr Gumælius, kunnat anse den utbildning i ritning, som de blifvande folkskolelärarne erhålla vid seminarierna, tillräcklig för dem att sedermera meddela undervisning deruti åt folkskolornas lärjungar, om icke samtliga de folkskolelärare, med hvilka jag samtalat, och detta till och med på den senaste tiden, sagt mig, att deras kunskaper i ritning äro så ringa, att de icke kunna gifva någon undervisning.

Således, om Kammaren vill göra något åt saken, återstår intet annat sätt än att ställa det äskade beloppet till Kongl. Maj:ts disposition. Vill Kammaren föreskrifva, huru det skall användas, eller bör man ej lemna detta åt Kongl. Maj:ts fria skön?

Friherre Fock: Jag vill till att börja med förklara, att jag till alla delar instämmer med Grefve Sparre angående teckningskonstens vikt och betydelse i allmänhet såsom bildningsmedel för alla samhällsklasser, men det oaktadt kan jag icke i närvarande stund understödja motionärens förslag. Jag föreställer mig nemligen att, om Riksdagen beviljat medel, bör ändamålet vara mera utredt, än här är förhållandet, ty det är ej nog med att säga, att man ställer anslaget till Kongl. Maj:ts förfogande för att befordra undervisning i ritning vid rikets folkskolor. Saken bör vara mera utredd, innan anslaget beviljas, och då behovet gör sig gällande, torde nog en sådan utredning erhållas.

Det utomordentligt vackra bemödandet för ritkonstens spridande bland befolkningen inom Elfsborgs län visar, huru man till en början bör gå till väga. Man bör nemligen se till att intresset inom en ort gör sig gällande och hålles vaket. På den vägen arbetar man sig fram och kommer till något resultat. Skall deremot staten taga allt om hand, utan att initiativet kommer från kommunen, fruktar jag, att resultatet ej blir tillfredsställande.

Med glädje har jag åhört diskussionen öfver föregående punkt och deltagit i det beslut, som Kammaren angående densamma fattat; men om såsom en konsekvens deraf skulle följa, att staten framdeles komme att uteslutande öfvertaga folkskolan, att denna således helt och hållet blefve en statsinstitution, att sådana strider om denna skola, som i fråga om elementarläroverken egt rum, uppstode, att komité på komité komme att tillsättas för utarbetande af nya undervisningsplaner för folkskolan, att Riksdagen skulle nödgas använda allt sitt bemödande för att förekomma öfveransträngning och mångläseri äfven i folkskolan, då skulle jag beklagat, att ett sådant beslut blifvit fattadt.

Då det möjligen är sista gången, som jag inom denna Kammarer yttrar mig i denna fråga, har jag velat begagna detta tillfälle att i protokollet nedlägga min varning mot en sådan framtid som

den

den ofvan antydda. Bäst är att låta kommunen taga initiativet. Visar sig då intresset lefvande, skall staten nog träda emellan för att understödja bemödandet. För närvarande auser jag mig nödsakad att yrka bifall till Utskottets förslag.

*Om anslag för
undervisning i
ritning vid
folkskolorna.
(Forts.)*

I detta yttrande instämde Herr *Nyblæus*.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad.

Sedan Herr Talmannen framställt propositioner så väl på bifall till Utskottets hemställan som ock på yrkandet att, med afslag å densamma, det i Herr Granlunds ifrågavarande motion framlagda förslag måtte antagas, blef Utskottets hemställan af Kammararen bifallen.

Den vidare föredragningen af det föreliggande utlåtandet uppsköts till morgondagen, då, enligt derom utfärdadt anslag, sammanträde komme att ega rum kl. 10 f. m.; och åtskildes nu Kammarens ledamöter kl. $\frac{1}{4}$ 12 på natten.

In fidem
H. Husberg.